

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 28. PROSINCE 1932

ZA KČ 2.—

Caro a Petschek

JOSEF KODÍČEK

Hovory s nakladateli

(TAUSSIG & TAUSSIG)

Pomoc přišla

FRANTA KOCOUREK

Pokolení, jež nezná pomeranč

STULTUS

Dokončení debaty o Rusku

PŘIKRYL + PEROUTKA

V parlamentě se má skutečně debatovat

Zase „nová mládež“ — Reformovat, ale napřed strany — Projevy dra Kramáře

Český Comstock na obzoru? — Úpadek agrárních družstev

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

Půjčovna knih „MIR“ Praha II, Vladislavova 2. Palác Báňské a hutní

NEJNOVĚJŠÍ ČESKÁ LITERATURA, JAKOŽ I NĚMECKÁ,
ANGLICKÁ A FRANCOUZSKÁ

Módní dám. kabelky, aktovky,
cestovní kufry, tobolky a jiné
vhodné dárky u firmy

OLGA FALLADOVÁ

závod brašnářský

Král. Vinohrady,

Založeno 1889

Anglická 2. Telefon 344-7-8

SEDMÝ SEŠIT
PEROUTKOVY
velké monografie
**BUDOVÁNÍ
STÁTU**

právě vyšel!

FR. BOROVÝ

nakladatelství
Praha, Národní tř. 18
Dodá každý knihkupec

Obsahuje tyto kapitoly:
Stav Slovenska - Zatímní slo-
venská vláda - Návrat dele-
gace ze Švýcar - Stát bude
republikou

7

**NOVÝ ALMANACH
K M E N E**

s bohatým obsahem
který právě vyšel

obdržíte v knihkupectví

Fr. Borový, Praha II, Národní 18

OBSAH 51. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: JIŘÍ HEJDA: Jak doplácíme na obchodní politiku. — FRANTA KOCOUREK: Po-
moc! — STULTUS: Pokolení, jež nezná pomeranč. — PŘÍKRÝL + PEROUTKA: O poměr českého člověka k Rusku. —
List primátorovi dru Karlu Baxovi. — Hlavy v písku — před státními zaměstnanci. — Jednou tak a po druhé onak. —
Státní zaměstnanci a socialistické strany. — Zase se švejcariilo. — Případ Brodeckého. — Funkce a mandát. — Český
Comstock na obzoru? — Úpadek agrárních družstev.

Přítomnost

za redakci odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1. 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

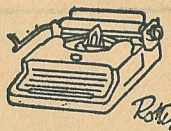

kdy také vy

budete mít svůj vlastní
psací stroj? Už je k do-
stání to, na co jste čekali:
dokonalý kancelářský
stroj přenosný a levný
jako Portable. Je to
naprostá novinka - je to

CORONA, S'

GIBIAN a spol., Prahall., Štěpánská 32

Pošlete mi bližší informace
o stroji Corona S.

Jméno:.....

Adresa:.....

.....

Caro a Petschek

Před deseti lety určili Hynek Petschek a tajný rada prof. dr. Caro, že provdají za sebe své děti. Pravda, po finanční stránce nebude manželství Arnošta Petschka a Věry Carové zcela rovnocenné. Arnošt je synem miliardářovým; Caro je v nejlepším případě pouhý milionář, třebaže v markách. Ale společensky a hospodářsky nelze mluvit o mesalianci. Zájmy ústeckého Petschka, který nabyt v hnědouhelném průmyslu říšskoněmeckém po převratu drtivé převahy, budou dobře podepřeny hospodářským a společenským významem Carovým v říši. Caro neopírá se sice o německou tradici; přistěhoval se jako chudý polský žid a o jeho tvrzení, že pochází ze starošpanělské šlechtické rodiny, jsou pochybnosti. Leč jeho význam v německém průmyslu je veliký. Vynalezl výrobu ledku z vzduchu, čímž osvobodil dusíkový průmysl od zahraničního dovozu a učinil nejen hnojení německých polí, ale zejména výrobu německého střeliva za války nezávislou na Chile. Stal se nejen profesorem a tajným radou, předsedou velmocného dusíkového syndikátu, ale lze říci, i jedním ze zachránců Německa za války. Jako generální konsul bulharský požívá do značné míry exterritoriality a není pochyby, že mu k sedmdesátým narozeninám pošle hlava německé říše rovněž blahopřejný telegram, jako jej poslala ústeckému Petschkovi. Organisační síla Carova osvědčila se ostatně i v uhelné výrobě, neboť ovládá celý průmysl briquet, svůj vynález a své dílo. Intelektuální síla i uvědomělé židovství spojilo oba otce již po několik let osobním i obchodním přátelstvím.

V Karlových Varech ujednáno, v Berlíně vykonáno. Milované děti se vzaly. Co se týče věna, jde o otázku nerozhodnou. Spíše z důvodů formální slušnosti než pro skutečnou potřebu prohlašuje Caro, že určuje zatím věno na 400.000 marek. To bylo v době počínající inflace, takže suma neodpovídala docela ani našim čtyřem stům tisícům korunám. S úsměvem dodává Hynek, proslulý magnát i známý dobroděj chudých, že samozřejmě zvýší věno Arnoštovo, co se jeho týče, na 10 milionů marek. Pak se už o věci nemluví a berlínská vznešená společnost, která jinak zásadně odmítá židy pod sto milionů marek jmění, s uspokojením očekává další vzrůst Petschkovy expanse do německého hospodářského života. O hmotném základě nového manželství se ani nemluví. Tyto okolnosti jsou natolik prezírány ústeckým miliardářem, že zapomíná nejen na vyplacení slíbených deseti milionů, ale i na uspokojivé zařízení mladých manželů. To ostatně v židovských rodinách obyčejně přísluší rodině nevěstině. Tak se stává, že starý Caro postupně ukládá další peníze do zařízení domácnosti. Jinak je všechno v pořádku.

Co však usmyslila rozvaha starých rodičů, rozmetl zlomyslný a nevypočitatelný Eros. Eros novodobý ovšem. Za dob starého Petschka a Cara byla manželství určována rodiči a byla prožívána ve cti a věrnosti do konce za všech okolností. Výstřelkům moderní li-

bertinské milostné přecitlivělosti nebylo dáno místa v mohutných životech, vybudovaných na smyslu pro mocenské postavení — to jest na zájmech hospodářských ve spojení s formálním zachováváním zákonných předpisů — a na lásce k rodu a dětem. Tak bývalo ještě v dobách, kdy ženich a nevěsta se do doby sňatku ani hrubě neznali a kdy rozhodování o budoucím rodinném vývoji nesmělo býti zatemňováno vášněmi. V mladém Petschkovi a mladé Věře projevily se však již první známky židovské úpadkovosti. Že si byli záhy cizí, se stává. Ale byli si nesnesitelní. A po řadě tvrdých scén, kdy se prý projevovala Arnoštova brutalita a po řadě okolností (řešených v tajném líčení), došlo k rozvodu a nepřátelství. Carovo zklamání bylo veliké. Miloval své dítě nadměrně a urážka, které doznalo v rodině Petschkově, byla urážkou jeho vlastního velikého vědomí důstojnosti a významu, jeho sebecitu selfmademana, který nejen penězi, ale skutečným vynalézavým a organisačním geniem dostal se na první místo německých hospodářských vůdců. Nad to boj o dítě, Petschkovo a Carovo vnuče, rozdrásl rodový cit obou starozákonně neústupných dědů. Zde neznají žertů. Podníceni zklamáním i bolestí, rozpomínají se na celou svou moc a rozpoutávají energii ochotnou — bude-li to nutné — jít přes mrtvolky. Nikdy ještě nezahřměli své „Já jsem Caro!“ a nikdy „Já jsem Petschek!“ s takovou rozhodností jako teď, kdy pokoušelo se několik rodinných přátel zprostředkovat příměří. „Neštvat se až do krajnosti?“ „Proč ne? Ale dítě, co s dítětem?“ Obraz druhého temněl v očích obou do zločinnosti. Vydrážděnost šla tak daleko, že došlo k soukromoprávnímu sporu mezi dvěma ženskými příslušnicemi rodin o rukavici, vyrvanou z ruky druhé a hozenou do rybníka . . . Dítě, soudním rozhodnutím určené ke střídavému pobytu v obou rodinách, bylo několikrát tajně uneseno. Před provedením rozvodu najat půvabný rusý sportovec, aby prý severskou lští a pragermánským původem svedl mladou paní Petschkovou k nedovolenému poklesku, který by jí ztížil rozvodovou situaci. Za přítomnosti lékařského znalce uspořádána paní Věrou scéna, která měla dokázat manželovu hrubost, ne-li dokonce pokus o čin kriminální. Obě strany dokládají se hodnověrnými svědky, z nichž svědkové Petschkovi mluví o výslovně simulované komedii; najímají řadu detektivů co špiónů, dávají odposlouchávat telefonní rozhovory, získávají svědky dosti vysokých společenských postavení, jejichž výpovědi se zdají normálnímu pozorovateli prostě neuvěřitelnými. Zklamané naděje rozpoutávají nenávist, jež se přenáší i přes ohledy na rostoucí německý antisemitismus, ohrožující společenské i hospodářské postavení německých židů. Však už v saském sněmu dály se interpelace proti „Čechovi Petschkovi“, který vykořisťuje saský uhelný průmysl; v obchodě i ve společnosti vykládají se snižující podrobnosti. Caro rozpomíná se na německé vlastenectví a upozorňuje německou veřejnost na cizácký vliv Petschkův, který se pokouší konterminovat v Polsku a Bulharsku jeho počiny, směřující ve prospěch zahra-

niční politiky německé, vlivem nepřátelské trojdohody. Spor nabývá již politického náteru, takže mladý Petschek upozorňuje, že sloužil jako rakouský důstojník a starý, že po dobu války udržoval sanitní vůz ze svých prostředků . . . Vášnivost rozvaděných stran nezná mezí. Jako uražený a rozdivočelý Shylock, trváje na libře masa Antoniova, zapomíná, že nesmí prolít krev, zapomínají obě strany, že se jim nezdaří zničení odpůrcovo, aby se při tom společensky a mravně nezničily také. Zlobou planoucí zraky vidí jen poklesky nepřítelovy — břevna v očích svých nevidí. Je to neuvěřitelné u lidí, vydaných kontrole veřejnosti a u obchodníků, zvyklých dalekosáhlým a složitým spekulacím „za roh“. Jako by oba chtěli potvrdit, že Shakespearův Shylock je figura realistická, aspoň potud, že vašeň msty a opojení domnělou mocí může i z nejchytřejšího člověka zapudit příkazy rozumu.

Ani Shylockovi, ani nynějším odpůrcům nešlo o peníze. Spor o 400.000 korun jest pro obě strany pakatel. Ač si jistě v poslední době i obchodně škodili a snad se ohrožovali znalostí některých obchodních tajemství, nešlo jim o peníze vůbec. V celé hrůze svých peripetií je tento senační proces v jistém smyslu sporem o statky ideální, o právo a čest, zejména však v něm rozhoduje touha prokázat moc a vidět odpůrce u svých nohou . . . Pak by snad byli i velkomyslní.

Carův požadavek na vrácení věna 400.000 papírových marek určil rozhodnou bitvu. Starý Petschek tvrdí, že peněz nedostal. Caro, že má na to potvrzenku. Petschek, že je padělaná. Nyní nastává nekonečná tahanice o předložení potvrzenky. Petschek žádá, aby Caro potvrzenku předložil. Caro žádá, aby starý, více než sedmdesátiletý Petschek odpřisáhl před německým soudem, že peněz nedostal . . . (Spoléhaje na svůj vliv a své postavení v Německu, doufá, že starého Petschka dá zatknout pro podezření z křivé přísahy, objevil-li se v Německu. Při tom tvrdí, že by ho nebyl nechal přísahat. Chtěl prý jen, aby se dostavil k soudu, kdež by mu byl v poslední chvíli ukázal rozhodující dokument a, zříkaje se přísahy, i to, že je vznešenější charakter, než starý Petschek.) Petschek však není zcela zdravý muž a je zbožný žid. Nechci v takové lapálii dovolávat se Boha a riskovat možné komplikace. Několikrát odmítá, aby se dostavil k německému soudu, docíluje však, že mu soud povoluje zabavení domnělé potvrzenky u Cara. Caro vrhne se násilím na soudního vykonavatele, vytrhne mu fotografii potvrzenky, roztrhá ji a hodí do klosetu. Druhý den roztrhá i druhou fotografii. O originálu tvrdí, že jej odevzdal do bezpečí svému polskému advokátu, který však zatím zemřel a v jehož pozůstalosti potvrzenka nebyla nalezena. Vede několik svědků, jako instalátéra a kancelářskou úřednici, že potvrzenku viděli v originále. Petschek po tomto vystoupení obrací hrot a činí na Cara trestní oznámení pro ničení listin a křivou přísahu. O tato fakta vede se sedmiměsíční soudní líčení, při němž má každá strana po třech nejdražších německých advokátech, kde vystupuje sta svědků, — někteří až z Kanady — desítky soudních znalců fotografických a grafologických, a celkové výdaje páčí se na 3 miliony marek. Křivá přísaha Carovi prokázána nebyla. Ačkoliv soud přišel k názoru, že potvrzenka byla padělaná, nemůže z ostatních okolností nabýti přesvědčení o vině obžalovaného. Odůvodňuje své osvobození právnicky podivuhodným výrokem, že „tvrzení Carova nebyla soukromým účastníkem vy-

vrácena“. Státní zástupce již před vynesemím rozsudku žalobu odvolal.

Soukromý účastník Petschek odvolává se k nejvyššímu soudu.

A tak ještě není definitivně skončován spor, jehož psychologické pozadí je neméně zajímavé než sociální. Psychologický obraz židů vášnivců, strhávajících před očima antisemitské veřejnosti do kalu svou společenskou pověst, odhalujících neuvěřitelné metody bojů až do zničení, ničících pracně vybudované postavení nenávistným afektem, dusícím všechnu chytrost. Při tom rysy jakéhosi náboženského tradicionalismu. Sociálně zajímavé jest nesmírné vědomí všemoci, které poskytují peníze, domnění, že za peníze lze docílit svědků i procesních úspěchů, že v době, kdy 24 milionů československých korun by nakrmilo desetitisíce hladových lidí, jest dovoleno vésti procesy tohoto rázu a že stát jest povinen, jde-li o milionáře, poskytovat do nekonečna ohromný soudní aparát. Jde-li o lidi nebohaté, bývají vyřešeny takovéto spory za chvilku.

Josef Kodíček.

poznámky

V parlamentě se má skutečně debatovat

Nový šéf vlády, který si dovedl získat už mnoho oprávněných sympatií, přichází s reformou, jež je na pohled samozřejmá a snad připadá i málo významná, ale která může mít mnohé dobré následky. V osobě Malypetrové se osvědčuje správnost západoevropské tradice parlamentní, podle níž je zpravidla vybírán za předsedu vlády zkušený předseda senátu nebo sněmovny. Neboť co Malypetr na základě svých znalostí parlamentního života podnikl jako předseda vlády, vše bylo sympatické a směřovalo k povznesení parlamentarismu.

Tak jako dovedl získat parlament pro součinnost s vládou při sestavování rozpočtu, tak chce Malypetr připoutat parlament k ostatním vládním pracím. Bohužel si naše sněmovny za ta léta příliš uvykly tomu, že vláda jim servíruje hotové věci, na nichž nelze nic měnit bez nebezpečí, že se celý zákon rozsype a někdy že s ním utrpí povážlivou trhlinu i koalice. Malypetr však chce, aby parlament nehlasoval, ale byl součinitelem vlády na zákonodárné práci, a to nejen aby pracoval ve výborech, jak se to i dnes někdy stává, ale aby i obraz sněmovny, odrážející se v plenárních schůzích, byl povznesen. Poslanci za nynějšího stavu věci ztratili všechnen zájem na jednání v plenu, protože tam se řeči mluví hot a hlasuje se pak čehý, nebo se tam vůbec nechá mluvit jen minorita, a koalice, majíc vše projednáno v zákulisí, je sehnána dohromady tajemníky klubů jen na hlasování. Bývá to obraz žalostný a posledně se nám ukázal ve zvláště drastickém vydání při projednávání zákona o snížení státní zaměstnaneckých platů, k němuž z koalice kromě českých sociálních demokratů neměl nikdo odvahy mluvit, a protože se nikomu nechtělo poslouchat ani řeči opozice, zela sněmovna dva dny prázdnotou — aby státní zaměstnanci, jichž byla plná galerie, viděli, jaký je zájem o jejich existenční otázky! To vše, jak se zdá, Malypetr jakožto bývalý předseda sněmovny dobře ví a dobře cítí.

Proto dal na přetřes stranám otázku, zda by nebylo správné, aby se ve sněmovně víc a lépe debatovalo. Přál by si, aby o každé vážnější osnově, kterou vláda sněmovnám podá, byla provedena stručná rozprava dřív, než o ní začnou jednati výbory. Rozprava, v níž by strany upozornily na přednosti i vady vládou navrhovaného zákona, v níž by ukázaly svá přání a možnosti, za nichž jsou ochotny převzít za nový zákon odpovědnost. Pak by se teprve šlo do výboru k debatě speciální. Malypetr doufá, a s ním jistě všichni, kdo věří v poslání parlamentu, že by tím byl u koaličních poslanců větší zájem o práci v plenu sněmovny a že by naše sněmovny neposkytovaly už nikdy tak truchlivý obraz, jako nyní velmi často.

Je tu ovšem třeba ještě jiné reformy. Musí se dodržovat jednací řád sněmovny, a je na předsedovi a místopředsedech, aby takovou debatu, jakou má na mysli

předseda vlády, nenechali rozbřednout do nekonečna a do naprosté bezduchosti. Je třeba, aby se u nás mluvilo k věci a ne z oken nebo pro noviny. Kdo sleduje ty nyníjší parlamentní debaty, bude s námi jistě souhlasit. Až dosud je to totiž zpravidla smutný poslech: Při hospodářské rozpravě se mluví o politice, při politické o hospodářství a hlavně většina řečníků má své vyzkoušené koničky a fráze, po nich hodinu jezdí na řečnické tribuně a každý ví, že při nejbližší příležitosti od nich uslyší zas totéž, jako to už tolikrát slyšel. Bude-li se debatovat na příklad o kartelovém zákoně, bude na předsedech, aby odůlali slovo komunistovi, jenž bude mluvit o neslýchaném postupu četníků ve Svaljavě, hakenkreuzlerům, kričícím o rvačce v Duchcově, živnostníkům, nařikajícím na exekutory, agrárníkům, mluvícím pro snížení sociálních břemen, sociálním demokratům, horujícím proti hospodaření státních lesů a statků atd. Mluvit ve sněmovně, to neznamená přednášet půldruhé hodiny všechno, co se v hlavě poslancově nashromáždilo od chvíle, kdy mluvil posledně, to nemá znamenat přednášení sáhodlouhých politických a hospodářských požadavků. Debatovat, jak to má na mysli Malypetr a jak je to také zvykem v západoevropských parlamentech, to jest říci stručně, třeba v pěti minutách, stanovisko k osnově, jež se právě projednává. Samozřejmě to také předpokládá, že jeden řečník bude přesvědčovat druhého a ne že bude mluvit jen to, co si napřed připravil, bez ohledu na druhé. Už samo slovo debata to žádá. Je v tom sice kus sebezapření, protože z takových projevů nelze potom dělat parády v tisku strany, ale páni poslanci a senátoři si už jednou budou muset říci, zda je parlament pro práci nebo pro stranickou agitaci.

A ovšem první předpoklad je, že se upustí od dosavadní neudržitelné tradice, že předsedajícím je lhostejné, co kdo mluví, pokud to ovšem nejsou nějaké sprostoty. Předsednictva našich sněmoven si na tom dokonce i trochu zakládala, že se u nás řečníkům neodnímá slovo. S klamem o této zásluze se budou muset rozloučit, mají-li stejně dobrou vůli jako předseda vlády, aby se v našem parlamentě opravdu debatovalo a nepřevykovala jen stranická sláma. eve

Zase „nová mládež“

Není pochyby o tom, že nastává nový nástup mladých. Ať přijdete na kteroukoliv schůzi mládeže, zvláště studentské, do Ethického hnutí, do Akademické YMCA, všude najdete skupinu mladých lidí, jejichž jediným úkolem a cizízdostí jest, aby dokázali, že komunism je mládeži jediným a neomylným lékem z dnešní situace. Komunistická mládež zcela podle metody strany vystupuje všude jako úderná rota s doprovodem gramofonové desky abc-dialektického materialismu. Tato mládež je nám pozoruhodná s jině stránky než se obvykle posuzuje: přesto, že se zapřisahá věcností a nesentimentálností, neví sice nic o složitosti průmyslové organisace v Československu, ale zato dovede básnit o Magnitogorsku a Dněprostroji. Hledáme-li příčinu, najdeme ji — ač je to paradoxní — v nedostatku smyslu pro historii; ten, kdo žije v úzkém styku s živou národní historií, má i smysl pro domácí skutečnost. Tato mládež je odtržena od minulosti, třebas minulosti nejméně vzdálené. Není žádnou její předností, že nechce nic slyšet (jak si libuje inž. Příkryl) o boji protirakouském a jistě dokonce nic o úsilí o národní obrození. Nemá-li někdo smysl pro to, čím národ žil, že nevykouzlil také nic zvláštního (a zvláště nic trvalého neuskutečnil) v tom, čím bude žít. Nezarazilo vás už někdy, že tato nesentimentální mládež nezná a nechce znát sice národní písničky, ale zato zná všechny ubřečené šlágry moderních a trampských písniček? Tato mládež nemá ovšem smyslu pro principiální řešení otázek, a vykládá-li jí na př. někdo, že je rozdíl mezi kulturní tradicí západu a východu a že je nemožné přenést metody ruské k nám, odpovídá, jak se tímto principiálním výkladem pomůže dělníku, padlému v pasáži paláce Y., nebo jak se tím odstraní nezaměstnanost inteligence.

Tato „nová mládež“ je však, jak se zdá, dnešní nadějí komunismu u nás; neradí bychom brali někomu iluze, ale zážili jsme přece od převratu už několik těchto nových generací, od skupiny kolem „Studentské revue“ přes skupinu mládeže Realistického klubu, jdoucí buď za Rádlem neb Nejedlým, ke Kostuffe, úderné rotě komunismu, v oboru ethicko-náboženském v „Obrodném hnutí“ (OHČS.) a nevím v kolika nadějních skupinách mládeže. Hledáte-li obdobu s generacemi Kramář-Hajn-Klofáč-Modrálček-Bechyně-Tomášek atd. atd., není jí tito. Ohlížíte-li se po této „generaci“ mladých na venkově, kde nic, tu nic. Nařiká-li se, že staří nechtějí pustit

mladé k vládě a myslí-li se tím zvláště na socialisty, komu, prosím vás, z těchto nynějších třicet až pětaticátníků přepustit práci? Jezdíte-li po venkově a hledáte-li generaci, která s elánem se dala bit policií, bojovala proti vítání maršála Foche; byla členem Kostuffy, Unie, OHČS., Realistického klubu, stojí tu pár opuštěných hrušek v širém poli a kdo ví, zda je brzy vítr a nepohoda nesfoukne. Zjišťujete-li, kdo pracuje v osvětových sborech, v socialistických organisacích, v menšinových spolcích a jinde, není to tato generace, tak slibná ve svém mladistvém radikalismu. Ten se oženil a nechal všeho; onen si postavil vilu a koupil auto; jiný zfotovatěl; jinému kouká z kapsy „Polední list“. Snad by se měla nějak vydat historie popřevratových „hnutí“ mládeže, aby se ukázalo, že historie se opakuje v tom smyslu, že nakonec zbude pět a půl jednotlivců, kteří vytrvají (a kteří v mládí byli nejméně radikální) a ostatní utečou, sotva se objeví ze školy v praktickém životě. Což není nic divného — život se řídí více skutečností než fikcemi. Ale je škoda, že s radikalismem vyprchá i chut dělat obyčejnou, všední, každodenní kulturní práci, o kterou nikde není nouze.

Oslavné řeči na „mladé“ vycházejí vůbec z falešného domnění, že z tajemných hloubek mládeže (a stejné: z lidu, z proletariátu) vyrůstají nové názory, které radikálně změní pojetí života, přinášejí novou mravnost a přehodnocují vše, co tu dříve bylo. Položíte-li si však otázku: „Odkud tu máš, mladý muži a dívko,“ najdete tu Russella, tu Hodanna, tu Reicha, tu se na vás usměje „Tvorba“, tu Nejedlý, tu „Rudé právo“ anebo brožurka „Levé fronty“. Není to zase nic divného a kdo pak nenapodobal třebas i pohyby rukou člověka, kterého pokládal za vůdce a necitoval jako své názory názory druhých? Ale nač konstruovat výklady o „nové mládeži“, když je to věrný obraz směrů a sil, působících ve společnosti? Pravda je spíše: masa mládeže podlehne každému hnutí, které dovede ji uchvátit, usilující o ni, využívající všech prostředků davové psychologie a znaje psychologii mládeže. Jsou to však jen malé skupinky v mládeži, které uvědoměle, programově, nepodléhají náladám, jdou za určitým cílem. Tyto malé skupiny jsou patrně i jádrem a elitou velkých hnutí mládeže, jako je Komsomol, hitlerovská a fašistická mládež a měly by být i jádrem „demokratické mládeže“. (Naše demokracie trpí nedostatkem těchto výbojných malých skupin.) Tyto malé skupiny budou patrně závislé na práci několika mála jednotlivců, jichž nikdy nebude nadbytek a hnutí trvají tak dlouho, dokud je tito jednotlivci drží. Jeť pohodlnost a lenost nejmohutnějším lidským cítem. T.

Reformovat, ale napřed strany

Volání po reformě volebního řádu nedává lidem spát. Obecně se cítí, že je třeba něco podniknout k ozdravení parlamentarismu, k upevnění demokratického systému. Ale jsou možnosti reformovat bez změny ústavy, ba bez změny volebního řádu. Otevřít ve stranách okna demokratickému vzduchu! To je nejbližší cesta, jak zbavit vázané kandidátní listiny kletby, jak z a tím odstranit zlo nejhorší. Zlo, projevující se tím, že do parlamentu, samosprávy, na nejvyšší místa státní administrace dostávají se jen lidé zasloužilí stranicky, ale často vzděláním, rozhledem, morálkou i talentem druhořadí. Nejhorší zlo vázaných kandidátních listin, že totiž volič nemá svobodného výběru v osobě kandidáta, se vázaným kandidátkám jen podkládá, ale skutečně v nich není. Volič má mít dost možností ve vlastní straně uplatnit vliv, kdo na kandidátce bude nebo nebude, protože však tohoto vlivu nemá, ukazuje se prstem jako na vinníka na vázané kandidátce. Dokud nebudou zdemokratizovány politické strany, troufáme si pochybovat o účelnosti a úspěšnosti jakýchkoliv reform ve volebním řádu. I kdyby se volilo po okresech a v něm vždy jeden kandidát jedné strany, i kdyby se zavedl systém francouzský, německý, anglický nebo i předválečný volební řád rakouský, kde tu bude záruka, že se na listinu kandidátů dostanou místo zasloužilých straníků lidé reprezentující výkvět občanských ctností a politických talentů? Otevřít ve stranách okna demokratickému vzduchu, to znamená opustit dosavadní systém demokracie matematické za demokracii ducha. Jak to dnes ve stranách vypadá, dostane se na kandidátku pan Cibulka, ne že by měl kvality, ale poněvadž zastupuje 18.000 odborově organisovaných pošťáků. Pan Hrouda má za sebou zemědělece, pan Šídlo ševce, ten domovníky, onen domkáře — a tak to jde dál, až je kandidátka plna bezvýznamných jmen a lidí významných jen v úzkém okruhu své výlučné stavovské odborové organisace. (V čele kandidátky stojí ovšem několik

jmen populárních politiků nebo zákulisních machrů.) Při tom lidé, o nichž se i ve vlastní straně ví, že jsou otevřené politické hlavy, stojí na periferii politiky a dříve vystojí tak hluboký dolík, že v něm zmizí, než se dočkají mandátu. Neboť nezastupují nikoho, kromě svého ducha a politického talentu.

Výkonné výbory stran to jsou nebo někde jen předsednictva stran, která výběrem kandidátů zaviňují neutěšený obraz parlamentu. Tam měla by se síla napřít, aby i strana měla co mluvit do toho, jakou chce dělat politiku, koho chce mít svým zastupitelem. Obraz sjezdů stran je úplným potvrzením této diagnózy, sjezdů, na nichž se má prakticky projevit vůle všech příslušníků strany jak ve věcech ideově-programových, tak ve věcech osobních. Zatím místo sjezdů vidíme Potěmkinovy vesnice, dobře zaranžované schůze, na nichž se pouhý volič nemůže dostat ke slovu, aby snad nestrhl i ostatní pro názory, jimž nepřeje výkonný výbor. Dělá se to tak, že pro sjezd, k němuž by bylo třeba dvou až tří dnů, aby skutečně všichni mohli být slyšeni a mohli spolupůsobit na další směr strany, pro sjezd se vyměří jeden den. Ten je vyplněn referáty stranických koryfeů. Napřed předseda strany, pak ministr, předseda poslaneckého klubu, senátorského klubu, generální tajemník, organizační referent, pokladník — v takovém sledu jsou přednášeny nudné i zábavné referáty, a než se kdo naděje, je pozdě odpoledne. A pak, „poněvadž doba značně pokročila“, dá někdo, kdo to se všemi myslí dobře a byl pro tuto šlechetnou funkci vybrán vedením strany, návrh, aby řečnická lhůta byla pět minut. Několik bláhovců, kteří si myslí, že za pět minut lze říci něco o programu strany, promluví, schválí se sjezdové resoluce a jde se domů; aby vládl dál výkonný výbor. Lidé, kteří měli straně a sjezdu co říci, kteří se připravili na debatu ideovou, o aktuálním politickém programu, ti všichni mlčí a jdou domů znechuceni. Tak na příklad vypadal poslední sjezd agrární strany, svolaný ve chvíli, kdy všechno uvnitř strany vrlo a už se zdálo, že se strana rozštěpí. Na sjezdě bylo však tolik referátů a rezie tak dobře klapala, že o roztržce Udržal—Staněk, o roztržce stát a vláda—stavovské sobectví nesměl a nemohl nikdo říci ani jediného slova.

Když ve stranách vládne takovýto systém, pak ovšem nelze věřit, že by bylo parlamentarismu a demokracii pomozeno pouhou změnou formy. Politický klíč v nejšířším slova smyslu je třeba nejprve reformovat, klíč, podle něhož je ve všech stranách rozdělena moc a vliv. Dokud toho nebude, nemůže zvítězit v tomto nerovném boji duch a talent jednotlivců, jež nikdo před sebou netlačí. Blahoslavená strana, která první pochopí, že zákon výběru se neřídí v demokracii matematikou, ale kvalitou.

To je reforma první a tou dobou nejpotřebnější.

bd

Projev dra Kramáře

Poslanec dr. Kramář chtěl do politického vývoje zasáhnouti několika články v „Národních Listech“; pokus se však nezdařil a není těžko najít příčiny. Články dr. Kramáře jsou psány plochým, měkkým štětcem, který není s to proniknouti do spletnosti dnešních otázek hospodářských a politických. Charakteristickým rysem těchto článků jest jejich historický tón a jejich kramářovské já. Lidem, kteří mají starosti, jak se dostanou přes těžký sklonek roku, vykládá dr. Kramář, jak to bylo v době delegací; lidem, kteří mají zájem o to, kolik doplatí na rovnováhu rozpočtu na rok 1933, vykládá dr. Kramář o pozitivní politice mladočeské strany — daleko před válkou způsobem, který střízlivá věda historická neshledá dosti objektivní.

Kramář jest výrazným představitelem politiků, kteří se domnívají, že politika jest činnost točící se kolem jejich já. Jest jejich nejvýraznějším představitelem, čím není řečeno, že s touto vlastností politika jest jediný. Tu jest také příčina, proč se starší generace tak těžko domlouvá s mladou generací. Podstatným rysem mladé generace jest, že byla svědkem velkých myšlenkových proudů, velkých kolektivních událostí, v nichž zanikalo já jednotlivých politiků. A proto mládež nemá pochopení pro politiky, kteří nemají na mysli nic jiného, než ohmatávat, kde jejich já utrhlo bouli nebo ránu.

Rozebíráme-li, co říká vůdce těm, které chce vésti, vidíme, že — vedle historického tónu pozorování — nelší se to, co říká, ničím od toho, co si myslí a co říkají národní demokraté ve svých hospůdkách a na svých schůzích. Jest to týž nařikavý tón bolestí, defaitismu, utaženého slovanství, které svaluje vinu na všechny jiné, jen aby se nemusilo podívat, jak vypadá ve svém vnitřku. V řadě odstavců projevů dr. Kramáře vidíme,

jak povrchně se dívá na jednotlivé otázky, jak problémy, které by vyžadovaly bedlivého studia, rozřeší několika větami, které prozrazují, že sám nešel k jádru věci, ale spokojil se běžným traktováním věci.

V. G.

literatura a umění

Hovory s nakladateli

XVI.

SKUPINA PRAŽSKÝCH NĚMCŮ

(K. André, J. G. Calve, Taussig & Taussig.)

Co čtou dnes pražské německé děti a mládež?

Takové literatury se u nás prodává mnoho a nejen k vánočům, jako dřív. Jsou to hlavně věci, které poučují buďto technicky, nebo cestopisně a přírodovědecky, povídky o zvířatech a podobně. Nejnovější druh literatury pro děti jsou romány pro děti. Ano, myslím, že je to německá specialita, napodobí to z českých nakladatelů Adolf Synek, ale ten vydává dosud jen překlady těchto německých románů. Typ takového románu je Ericha Kästnera „Emil a detektivové“, nebo Karin Michaelisová: „Bibi“, neobyčejný úspěch, provázející všechny čtyři díly, v Anglii píše podobné věci Lefting. V Berlíně vychází u Williamse serie různých komických dobrodružství, jejichž hrdinou je „Doktor Dolittle“. Trvá-li zájem o Robinsona? Trvá. Také Karl May patří ke staronovým láskám pražské německé mládeže, v některých rodinách k tomu přispěla dokonce literární rehabilitace tohoto vždy oblíbeného, ale také podezřelého a zapíraného autora nádherných dobrodružství. Máme-li něco takového, jako knížky Ladovy? Ano, odlišného stylu, ale neméně hodnotné jsou ilustrované knížky E. Kutzera. V poslední době vydávají v tomto oboru velmi pěkné věci bratří Stiepel v Liberci.

Jules Verne? Dnes — a už delší dobu — nejde vůbec. Snad proto, že je překonán dobou (že se tak neočekávaně rychle uskutečnil). Kdo nastupuje na jeho místo v srdcích pánů kluků? Almanach „Das neue Universum“, jehož letos vyšel už 53. ročník. Je to tlustý a bohatě fotografiemi, kresbami i akvarely vpravený sborník, podávající v populární — ale nikterak diletantské — formě informace o všem pozoruhodném a novém, co se ve světě děje. Místo fantastických, třebaže často tak reálně předvádajících kreseb Verneových vzducholodí a nestvůrných podmořských člunů nebo balonů s deskou helia jsou tu fotografie, kresby a průřezy nejnovějších říditelných vzducholodí, velkoletadel, které se odvažují s velkou posádkou a pasažéry přes oceán, fotografie a schematické vysvětlení ponorek, které rozrušují srdce mládeže XX. mírumilovného století odzbrojovacích konferencí stejně, jako kresby pirátských lodí vzrušovaly nitro mladých generací, jejichž otcové o pacifismu nemluvili. Konstrukce obrovských zaoceánských parníků, rozhlasových stanic, Michelinův vlak na pneumatikách, nové systémy výhybek, stavění gigantických vodních přehrad, výprava do světa pod skly mikroskopu nebo dalekohledem na hvězdy, to je už několik let nejčtenější literatura pro mládež. Nikdo by nad těmito autentickými zázraky nezasnul víc než Jules Verne.

Co byste řekl o vývoji výrobních kvalit české knihy?

Úroveň výrobní kvality české knihy zřejmě stoupá. Čeští tiskaři a knihaři dostali v poválečné době větší praxi, mnohem víc se prodávalo a musili se přizpůsobit. V oboru reklamy a zevní i vnitřní úpravy knihy dostaly české knihy v poslední době evropský švih. K tomu nutí ovšem také konkurence.

Neměl byste poznámku k návrhu na pořádání utrakvistických literárních večerů?

Přemýšlel jsem o tom: bylo by dobré, kdyby došlo ke sblížení Čechů a Němců na kulturním poli a takové večery by byly vhodnou základnou. Ztroskotání dosavadních pokusů není rozhodující — bylo ostatně takových pokusů velmi málo, než aby se musilo počítat s nehorším. Bylo by snad nejdřív dobře, kdyby se české obecenstvo seznámilo s domácími autory německými. Kdyby Němci poznali, že se Češi zajímají o jejich kulturu, vznikl by přirozeně i na druhé straně hlubší zájem. A ten by byl nejlepším začátkem pro pořádání takových utrakvistických večerů.

Jaké prodáváte časopisy?

Kromě vědeckých časopisů, na něž máme stále abonenty, prodáváme jen magaziny: „Uhu“, „Leben“, „Scherl's Magazin“, „Querschnitt“. Z českých? Jen „Přítomnost“, a tu vedeme teprve několik měsíců.

Jak se díváte na knižní krizi?

Cítíme ji také ve dvou posledních letech. Ale přes to myslím, že se nejenom stále knihy čtou, ale že se čtou víc než kdy jindy. Vždyť je kupují i vrstvy, které na to dřív nepomysly. Způsobila to podle mého názoru hlavně laciná vydání, jak jsem o nich už mluvil. Pozorujeme u německých nakladatelů obrannou tendenci v tom směru: aby cena románů normální velikosti nepřesahovala cenu 6 říšských marek — řekněme padesáti korun. Jak víte, byla cena i normálních románů v Německu většinou vyšší a citelně vyšší. Krize má jistě hlavně ten důvod, že mají lidé menší platy. Vidíme u nás, staří klienti, kteří dodržovali po dlouhá léta přesně splátky, dnes prostě nemohou platit. Jako u českých nakladatelů, tak i u německých se nepříjemně pociťuje nadprodukce, v původní i překladové literatuře. Ale proti tomu se v poslední době postavila zdrženlivost, někdy až zase přehnaná. Tak vědečtí nakladatelé se zdržují vydávání větších a nákladných děl. Jiný příklad: v poslední době jsou časopisy přibližně stejného obsahu slučovány v jeden časopis. Třebas „Zeitschrift für Kunstgeschichte“, který vznikl sloučením čtyř podobných časopisů. Až budou mít lidé víc peněz, bude i nám líp.

3. TAUSSIG & TAUSSIG.

Tak to bylo odedávna v této firmě: vždycky společně Taussig a Taussig, otec a syn. A když otec umřel, nastoupil jeho syn a vedle něho se zařizoval pomalu za pultem zase jeho syn. Měnila se jen křestní jména, rodové zůstávalo. Ze tří závodů, do kterých jsme se vydali za německými rozhovory, je závod Taussigů jediný, který od začátku až do dnešní doby nevyšel nikdy z majetku rodiny. Vedle jména

Taussig se ve firmě ani pod ní neobjevilo nikdy jiné jméno.

Proti velkému a s moderním komfortem vybavenému závodu firmy Karl André je závod firmy Calve mnohem skromnější co do vzhledu, je to nejnútnejší renovace starých místností. Ale závod Taussiga & Taussiga v Železné ulici č. 487 je proti Calveovi úplný středovek s celou atmosférou, až na telefon. Kráček, kam se vejde najednou před pult sotva pět zákazníků, má ředitelnu hned u vchodu po levé ruce, místnůstku, kde mezi starodávným trámovým stojí namačkány hřbety nejrůznějších bibliografií, indexů a seznamů v řeči latinské, německé, italské, francouzské, anglické a také české. Žárovka svítí na pracovní stůl, na němž se shromažďují den co den objednávky knih, které patří většinou dávno zapadlým časům. Ale objednávky, dotazy a nabídky se scházejí na tomto stole pravidelně a přicházejí z nejrůznějších končin světa. V tom směru je nejpoučnejší sbírka bohatých a složitých kartoték, které má nynější Taussig syn uloženy o patro výš, v pracovně, k níž vede cesta točitým schodištěm, přetíženým po obou stranách balíky a svazky knih, nad jejichž titulními stránkami a letopočty by plesalo srdce starých knihomolů a knihomilů. Také několik místností v prvním patře je vyplněno ke stropu a všude kolem zdí svazky, z nichž některé musili majitelé shánět dlouhé měsíce i léta po všech čertech. Ale konečně jsou tu, na lístku s označením „chybí“ byla škrtnuta poslední neškrtnutá řádka v sbírce ve své plné, jen antikvářům a sběratelům pochopitelné kráse, označené slůvkem „komplet“, odpočívá pod prachem v těchto místnostech, kde byl kdysi módní salon „Zur Hofdame“, než bude převezena do domu Taussigů v Dejvicích, vystavěného po r. 1900.

„Tohle mám úplně kompletní,“ říká nejnovější Taussig-syn při prohlídce pokladů v prvním patře, „to nemá ani knihovna Národního musea a nenajdete to ani v universitní knihovně, kdepak! Než jsem našel tyhle dva tenké svazečky, to byla nějaká práce! Ale mám je, a teď už může být balík odvezen do dejvického skladiště. — Tady mi chybí jediné číslo, jinak je to úplná bibliotéka . . .“ Staré české knihovny, ročníky časopisů, sbírky, jejichž katalogisaci dělali v nejednom případě v úplnosti po prvé Taussigové — a našli při tom i věci zapomenuté.

Pan Edgar Taussig, který má dnes v tomto závodě roli Taussiga-otce, dlouho pochyboval o smyslu rozhovoru s ním. Neskrýval se mi s přesvědčením, že s ním nebude o čem hovořit. A když jsem za ním přišel asi po čtvrté, přece jenom si dal říci — a napsal mi všechno, co myslil, že bych mohl chtít, na malý papíreček, na němž bylo několik Taussigů s různými předločkami a několik letopočtů. Přes hrozivý vzhled a ironický úsměv pana Taussiga staršího jsem se tím nespokojil, usadil jsem se do jeho malé ředitelny pod žárovku, vytáhl jsem blok a začal dávat otázky.

Nejdřív něco z historie vašeho závodu?

Závod založil můj pradědeček Ephraim Taussig v září 1783. Skoupil knihovny několika klášterů, zrušených josefinským patentem. S tím se pustil do obchodu, zařídil si krám u sv. Havla v čísle 496. Byl to dům s dlouhou chodbou a na konci té chodby byl krám. Obchod se rychle vzmožil. Jeho syn Samuel

Ephraim Taussig převzal závod od otce, který zemřel roku 1823 a podal si žádost o antikvární koncesi, jeho otec ji ještě neměl. Dostal ji v roce 1823. Cestoval na trhy v Norimberku a Frankfurtu, přinesl do svého pražského závodu latinské klasiky a vyměnil část svého skladu s Bārem ve Frankfurtu — firma dosud existuje. Od Dobrovského koupil můj děd „Scriptores rerum Bohemicarum“, které jsou částečně ještě v arších na skladě. Dobrovský několikrát zašel do závodu a hovořil s dědem rád o různých oběma blízkých věcech, hlavně o talmudu. Můj děd byl učenec, ovládal hebrejštinu a biblické věci. Tenkrát existovalo „Gremium židovských antikvářů“, byl jeho členem a kdosi uvádí v dopise — nedávno jsem ho četl — že aukce byly nemožné, protože Samuel Ephraim Taussig všechno skoupil.

V páté čtvrti židovského města, v čísle 111, koupil třetí patro a půdu, z níž se stalo také skladiště. Skoupil sklad českých knih firmy Haas, mezi tím zvláště Hájkovy „Kroniky“ a různé díly Hankových „Starobylých skládání“. Bylo mu 89 let, když zemřel — a závod, zatím znovu vzrostlý — převzal můj otec, Isak, narozený 1839. Vstoupil do závodu už v 17 letech. Studoval gymnasium, poslední léta na českém ústavě, kde i maturoval. Kromě toho se ale sám pilně vzdělával, naučil se skoro všem evropským jazykům, ještě jako starý muž poslouchal arabštinu u profesora Grünerta. Zakoupil zvláště od Dabeka, universitního bibliotékaře, knihovnu, asi 5000 svazků. Také knihovny: Erazima Vocela, filologa Josefa Jirečka, tajemníka Obchodní komory Eduarda Schebka, specialisty o třicítileté válce, knihovnu profesora Hančla z právnické fakulty a geologa Oldřicha. Jedna z nejdůležitějších akvizic: koupili jsme (syn Edgar mluví v plurále jako otcův společník) knihovnu dra Pražáka, prvního redaktora „Venkova“, muže, který pěstoval zvláště africkou zoologii a ornitologii. Zakoupili jsme celé sklady firmy Kateřina Jeřábková — to byla velká tiskárna — potom Spurného a Lauermana, který měl prvotisky Zeyera, dále sklady firmy Válečka, který měl Nerudovy spisy. Z Vídně jsme koupili v roce 1873 celou „Pestrou knihovnu“, „bibliotéku českých původních románů historických a novověkých“. To byla knihovna, vydávaná zmíněnou už Jeřábkovou. Vyšly v ní romány Boženy Němcové, Pravdy a podobně.

Otec se přestěhoval od sv. Havla — nejdřív číslo 496, potom 911, do Karlovy ulice číslo 150 a to roku 1873. Majitelem toho domu byl kožišník Řivnáč. Tam zůstal závod čtyřicet let. V roce přestěhování byla vyhlášena Gewerbefreiheit, otec tedy rozšířil obchod o nové knihy a hudebniny, ty hlavně proto, že byla konservatoř tehdy blízko našeho závodu, v budově dominikánského kláštera.

„Probitate et perseverantia“, toto heslo dal závodu otec. Až do roku 1880 šlo všechno dobře, ale v tom roce byl stíhán na základě udání konkurentů, že prodává nové knihy bez koncese. Aby zachránil obchod, byl otec nucen koupit firmu S. WELTSCH, nástupce firmy WEIL, známé jako vydavatelka krvavých románů. A tak byly nějakou dobu — asi deset let — dva závody. Jeden na tehdejší Ferdinandově třídě čís. 29, vedle policejního ředitelství, druhý v Karlově ulici. Roku 1900 spojeny oba závody v domě na Malém Ry-

nečku čís. 144. Otec pracoval do poslední chvíle. A já s ním. Co já? To vás také zajímá?

Nejdříve jsem studoval gymnasium, potom dva roky moderní filologii, potom jsem odjel učit se do ciziny: v Německu dva roky, v Londýně dva a půl roku. Tam jsem na příklad převzal od lorda Spencera jeho bibliotéku — „Bibliotheca Spenceriana“ pro nového majitele, nyní Rylands, v Manchesteru. Tato knihovna byla tehdy prodána za dva miliony, byly to většinou incunabule. Do Prahy jsem se vrátil roku 1892. Vrhel jsem se také na nakladatelství, to bylo po prvé v našem závodě. Vydávali jsme knihy z oboru historie, filosofie a hudební teorie. Na příklad Hulakovského kniha o zkratkách „Abreviaturae“, nebo Jirečka „Handelsstraßen“, obě v novém vydání, dříve vyšly jinde. Nově jsme vydali Krále: „Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien“. Je to suchý rejstřík šlechtických jmen, data jejich povýšení a odkazy, kde je možno najít jejich rodokmeny a znaky. Vydali jsme od Katzera: „Geologie von Böhmen“.

V nové době jsme vzali do komise dra Zdeňka Tobolky „Monumenta Typographica Bohemiae“, celkem jedenáct svazků v ceně jednoho svazku od 600 do 2500 korun. Jak vidíte, některé z nich jsou vyzdobeny dřevoryty a vazby mají podle originálů. „Monumenta“ mají ten význam, že shrnují po prvé exempláře starých tisků, zachovaných jinak jen v poškozených výtiscích po různých rozptýlených knihovnách. Také od Tobolky máme v komisi tyto „Tisky o jednom lístku (Einblattdrucke) na území ČSR. v XV. století“. To jsou objevy po prvé uveřejněné. Také jiné věci máme v komisi, na příklad od jednoho dnešního ministra: „Die alt-österreichische Katharinenlegende der Stockholm-Brünner Handschrift“, Einleitung, Text mit Quellen, Wörterbuch, von Dr. Franz Spina, Privatdozenten an der deutschen Universität in Prag. Nebo A. Šandy staré syrské texty patristické.

Sem do Železné ulice jsme se přestěhovali v r. 1914.

Co nejvíc prodáváte?

Prodáváme výhradně vědecké věci, zvláště starší publikace historického a filologického obsahu. Beletrii a krásné umění jen potud, pokud má historickou cenu. Na příklad první vydání, nebo staré ilustrované věci nebo kuriozity. Náš sklad je srovnán většinou podle oborů. Tak je možno, že jsme schopni hned odpovědět na detailní a speciální otázky zákazníků. Na příklad hledá-li někdo cokoli z literatury o královédvorském rukopise nebo staročeské texty, almanachy, tisky švabachem, staré německé tisky a podobně. Nejvíce sbíráme řady vědeckých publikací. Máme na příklad na skladě celou a úplnou řadu publikací České Akademie, Královské společnosti nauk, Národního musea, Staročeské bibliotéky a Novočeské bibliotéky. Máme tedy na skladě to, co jako celek nemají ani instituce, které jsem jmenoval. Ano, prodáváme i nové věci, ale to je v celkovém obratu minimální položka.

Jak jde antikvariát?

Před válkou jsme vydávali „Seznamy antikvariátu“, asi 150 celkem. Nyní to není možno, protože tisk je

strašně drahý a ze seznamu se málo prodává, když tam nejsou právě největší rarity. Po válce nejde ani dobrá kniha na odbyt — a kupuje se jen to, co je skutečně zapotřebí. Zakládat dnes soukromou knihovnu, je spojeno s tak velkými útratami, že se toho lidé obyčejně vzdají. Následkem toho ceny antikvárního skladu klesly. Ale ceny věcí přece dodržují svou dřívější výši. Naopak, lze čekat, že knihy, které teď prodáváme za velmi nízkou cenu, budou za půl roku přepřaleny jako rozebrané. Myslím na takového H á j k a, celého a neporušeného, nebo na B a l b í n o v a „M i s c e l l a n e a“, ve výtisku tak zachovalém, jako by včera vyšel z tiskárny.

Jaká je vaše klientela?

Proti předválečným dobám je teď česká klientela u nás větší. Proč? Změnily se politické poměry, nebo, chcete-li jinak: Češi mají víc peněz. Ti, kdo teď studují na německé universitě, mají málo peněz. Českou vědeckou literaturu exploituje také do ciziny. Zájem o českou literaturu v cizině od převratu stoupl. U nás také, jsou k tomu lidé prostě nuceni, na příklad právníci. M l a d á g e n e r a c e? Nedělá žádné rozdíly mezi českou a německou literaturou. Když je to zajímavá novinka, koupí ji stejně jako novinku francouzskou, německou, anglickou. Mladá německá generace se naučila češtině dokonale, i gramaticky.

Jak se dívají pánové Taussig a Taussig na krizi?

Krisi přirozeně cítíme, lidé drží peníze, nebo je skutečně nemají, což je častější případ. Knihkupci, nakladatelé a antikváři pocítí každou změnu v platební schopnosti snad ostřeji, než ostatní obchodníci. Kniha je luxus dnešního dne. Když strhnou profesorovi z platu patnáct procent najednou, je zle. Poměr ke knize? Ten se nezměnil, věřte tomu, poptávky je pořád dost. Knihovny si dávají předložit rozpočet, a už při tom jim obyčejně zachází chuť. Proto jsou i ze státních knihoven objednávky citelně omezeny.

Jak z krise ven? Když vyjdeme z obecné krise, bude se dařit i knize lépe. Jisto je, že vychází spousta zbytečných knih, zvláště překlady. V německém nakladatelství se stává obvyklým zjevem, že když si autor nezaplátí sám vydání nové knihy, nevyjde. To se netýká jen vědecké literatury, ale i beletrie. To krisi zhoršuje na úkor knih skutečně potřebných, které nemohou vyjít pro finanční obtíže. Na příklad známé dílo od G o e d e c k e „G r u n d r i ß d e r d e u t s c h e n L i t e r a t u r“, jež bude musit patrně zůstat torsem. A vím, že je to na českém knižním trhu podobné: na co nedá stát nějakou subvenci, to jednoduše nevyjde. A to není nějaká soukromá záležitost, to je poškození vědy, tak úzce spjaté se zájmem veřejnosti.

A na konec, pane Taussigu, když už mám v suchu aspoň desetkrát tolik, než jste původně myslil: co soudíte o výrobní hodnotě české knihy?

Kvalitativně, pokud jde o tisk, papír a úpravu, je česká kniha na vysokém stupni, nesporně vyšším, než na příklad kniha francouzská. Tím, že není česká kniha tolik rozšířena, jak by zasluhovala, je vinen především n e d o s t a t e k b i b l i o g r a f i c k ý c h p o m ů c e k. Všechno to málo, co bylo dosud v tom směru podniknuto, daleko nestačí pro praktickou potřebu.

Dr. F. K.

do ba a lid é

Franta Kocourek:

Pomoc přišla

(Doslov k reportážím „Ze života na pražské periferii“.)

Je tížadostí každého časopisu netisknout akademické články, ale zasahovat do života. Každý opravdový novinář trpí touto tížadostí: dostat se do tak přímého spojení se čtenáři, že jsou nuceni k přemýšlení nebo odpovědi nebo dokonce — a to je největší úspěch uveřejněné litery — k činu. Není to tak snadné a někdy se to nepodaří, i když autor o to usiluje a volí podle toho i formu. Jindy přijde ohlas neočekávané: obyčejně tehdy, když o něm autor neuvažoval.

Ve vagoncích, domcích, boudách a jeskyních na pražské periferii jsem procházel pomezím naší vyspělé civilizace. Zapůsobilo to na mě tak, že jsem měl jedinou starost: zachytit přesně a střízlivě, co jsem viděl. Nebylo to po prvé, co jsem se díval na bídu tak zblízka: ale dosud nikdy nešlo o zkušenost tak soustavnou a bohatou. Uvědomil jsem si znovu jistou lidskou vlastnost: schopnost nevšímavosti k bídě druhých, v naší těsné blízkosti. A schopnost zapomínat, rychle zapomínat, i když jsme kus té bídy viděli.

Čtenáři „Přítomnosti“ přišli bez meškání na pomoc těm, o kterých jsem tu psal. Čtenáři z nejrůznějších míst republiky. A mnoho, nečekaně mnoho čtenářů a s pomocí nečekaně vydatnou. Byl to vánoční dar nejchudším, dar krásný také tím, že byl dán bez výzvy, prosby, naléhání, bez organizace. Lidská reakce na pravdivě vyličenou zoufalou skutečnost několika periferních interieurů.

Z většiny dopisů a telefonických hovorů, provázejících dary, se ozývalo konstatování: rádi dáváme a zase dáme, jen když víme, že se to dostane lidem, kteří to opravdu potřebují. To nemáme zaručeno při odevzdání darů nějaké instituci. Ani při daru lidem žebrajícím na ulici. Že by mnozí pomohli při takové záruce, toho skvělým dokladem je případ rodiny Mazancových. Mělo by se jednat o jinou organizaci dobročinnosti, pokud jsme na tom tak, že je jí třeba. Reportáže z „Přítomnosti“ ukázaly, v jakém směru je především třeba změny: je třeba jít za těmi, kteří nejsou schopni žebroty a živoří zalezlí ve své díře, jako do nedávna Mazancovi, paní Kodetová, hladem zničený básník K. P., Julie Pištělková, nemocná matka s nemocným dítětem, toho času bez střechy nad hlavou, čtyřčlenná rodina Nedvědových z jinonické kolonie a řada jiných, kteří zůstanou možná neznámí, jako byli před nedávnem jmenovaní.

Řekli jsme si, že bude nejlepší ukončit serii reportáží obřízkem o pomoci, která přišla. Není možno psát o všem podrobně: proto vyličen s několika detaily jen případ rodiny Mazancových. Z peněz došlých poukázkou nebo v dopisech, ať přímo Mazancovým, nebo do administrace, se potvrzuje stará zkušenost: chudákům pomohou ti, kteří sami nemají mnoho, nebo skoro nic. Ani jediný z boháčů, průmyslníků, velkostatkářů, rentiérů, milionářů — neposlal ani desetikorunu. Aby bylo rozuměno: nikoho jsme nevyzývali k daru. Ale je zajímavé, z jakých vrstev byli lidé, kteří se nespokojili jen přečtením článků o bídě a pokýváním hlavou nad tím, jak je to hrozné. Když taková odborná učitelka na pensí pošle dvě stě dvacet korun, je to víc s lidského a finančního stanoviska daleko víc, než kdyby na příklad takový generální ředitel poslal dva miliony.

Zázrak v domku Mazancových.

Ve středu 7. prosince vyšla „Přítomnost“ s článkem o nich. V pátek 9. prosince zavolal na paní Mazancovou listonoš, aby mu šla něco podepsat. Pomyslela si, že je to obsílka a podepsala tři papírky. Ale listonoš jí začal vyplácet peníze: bylo to sedmdesát korun, které přišly na dvě poukázky: první znamená obrátu situace.

Druhého dne, v sobotu 10. XII. přišel listonoš za paní Mazancovou zas o podpis: čtyři poukázky a dvě stě dvacet korun. Když odcházel, oznámil jí, že si má přijít na poštu, že tam má nějaké tři balíky. Ve dvou dnech dostala dvě stě devadesát korun! Utíkala za mužem, potom do Prahy, koupit dětem bačkorky, neměly v těch mrazech co about do školky. Potom zaplatila činži, tu prokletou stovku i se čtyřmi korunami padesáti haléři upomínacích výloh. Koupila chleba, petrolej, mouku a máslo, koupila uhlí a odvážíla se dokonce i na maso.

A utíkala na poštu pro balíky, celá rozpálená, co se to stalo, protože jsem jí neslabil nic jiného, než přímluvu za udělení podpory z kanceláře presidenta republiky. Byla to látka na šaty pro paní Mazancovou a teplé punčochy. Zároveň hlášen posel, který přiveze něco k jídlu. V druhém balíku mouka, máslo a jiné potraviny s vloženým lístkem: „Milá paní, četla jsem o Vaší bídě a posílám Vám sice z mála jen málo, ale od srdce, abyste dětem mohla udělat na Štědrý den alespoň buchty a bílou kávu.“ A třetí balík s dopisem a v něm vloženými 25 korunami.

V neděli byl klid od pošty, ale u Mazanců rozčilení: v kamnech to vesele praskalo, stůl a almárka plná potravin z balíků a na kastrole něco, co u Mazanců dlouho neviděli: maso, skutečné vepřové. Muž i děti jedli, ale hospodyně nemohla samým rozčilením vzít nic do úst, jen přerovnávala věci, prohlížela, zkoušela dětem bačkorky . . .

Odpoledne přišel nějaký pán s paní, krásně oblečení byli a přinesli balík dobrých věcí, prý pro Oldu a pro Zdeničku, a hodinu si s dětmi hráli a nechali tam několik desetikorun. A za nimi přišli jiní, zase s dary a penězi.

Ale teprve od pondělka to začalo: další peněžní poukázky po dvaceti, padesáti a sto korunách, další balíky s dopisy a penězi a šťastnými losy, další návštěvy. U domku číslo 90 se zastavuje auto, vystupuje z něho dáma s vánočním stromčkem, za ní nese šofér koš s potravinami a hračkami.

Paní Mazancová je nejhledanější adresátka v okolí. Dostává vedle peněz a darů i pozvání, aby si přišla tam a tam pro to a to. Na hrazení tramvaje vloženy peníze. „Nezapomeňte vzít s sebou míru na boty pro muže a pro děti.“ Členka Vinohradského divadla posílá peníze na uhlí a věci, pro ni a pro muže: „Vím, že by bylo nejlíp pro poctivé lidi najít práci — ale prozatím o ní bohužel nevím.“

Listonoš se nepřestává divit, odkud se najednou bere tolik peněz, když celý rok ani nezavádili o krejcar. Slečna na poště se ptá: „Co se to stalo, paní Mazancová? To jste si dala někde inserát?“

„Zázrak se stal,“ odpovídá a táhne s mužem domů pět velkých balíků. U jejich domku stojí limousina, dáma s pánem na ně čekají a hrají si s dětmi už teple oblečenými. Mají už několikery šaty, celou výbavu prádla, botičky, čepice, svrchníky, zimníky, dostaly z Užhorodu krabici mušlíček, z Bratislavy krabici hraček a bonbonů, od jedné slečny učitelky obrázek na stěnu, sama jej malovala, Oldovi, Zdeničce ještě namaluje. Neběhají po holé zemi, lidé jim poslali tři koberce, ale také mýdlo a sodu, aby maminka mohla vydrhnout podlahu.

Přišly prošívané deky a peřinky na dětské lože a polštářky

a záclonky do oken a utěrky, ručníky, nová petrolejová lampy, pytle uhlí, desetikilové zásilky mouky, sádla, cukru, krabice čaje a kávy, krabice čokolády, bonbonů, hraček.

Nepoznal jsem tu místnost, kterou jsem zastal tak smutnou před několika málo dny. Paní Mazancová pro mě přiběhla, abych se šel podívat, co se s nimi stalo.

„Dyť to je jako v Jiříkově vidění,“ říká po cestě. „Já si myslím, že to není ani možný, jak sme se měli dřív a jak teď máme všeho, že nevíme, kam to dát. Je to u nás moc malý na všechny ty věci, musím si koupit nějakou almaru, ale jedná paní mi říkala, že mi ji dá, mám si tam přijít. Já se můžu uběhat po adresách i muž má pořád co dělat a všude něco dostaneme a jsou lidé, že mi nabízejí i to nejvzácnější, práci.“

Vstupujeme.

Děti stojí u židle s krabicí bonbonů, oříšků, čokolády. Zdenka i Olda se živí s labužnickým úsměvem, bez vyrušování. Zdena jí střídavě tvrdé žemle a čokoládu. Oldu byste nepoznali: červený, živý a bujný, jako podstatně změněné druhé vydání tichého, nehybného Oldy, který nás sem zavedl.

Stůl je plný nového nádobí, Lidé pamatovali na všechno, co tu nebylo. A něčeho poslali až pět kusů. Polička je nabita potravinami, které jsou složeny také na stole a pod oknem. Prádelník je napěchován tak, že nelze otevřít zásuvky. Když jsem ho viděl po prvé, byly tam dva páry dětských punčoch a roztrhané Oldovy šatečky. Dnes je tu sedmdesát párů ponožek a punčoch. Asi dva tucty ženských košil denních a nočních, kalhoty, svetry, šály, zástěry, kombinace, nové obyčejné i hedvábné látky na šaty, na župany, z toho zde dá dětem ušít pyjama . . . A nití, hedvábí, náprstků!

Za postelí je sklad mužských šatů, do práce i na vycházku, do deště i do zimy. Je tu také plukovníká uniforma bez distinkcí, zimníky, košile, klobouky, a nade vším, pečlivě přikryt, je sklad hraček, které Olda a Zdenička dostanou k Ježíšku: imposantní vlaky, aeroplány, panny se spícíma očima, obrázkové knížky a nevím už co všechno.

Ještě není konec: včera o Štědrém dnu přišlo Mazancovým ještě třístapadesát korun a devět balíků. Byly slíbeny také dvě renty pro Mazancovy: jedna z nich padesát, jedna třicet korun měsíčně. Dále uspořádány v několika školách sbírky pro ně.

Co přišlo pro jiné a jak rozděleno.

Jistě překvapí, že vedle Mazancových z těch ostatních, o nichž jsem psal, nedostal přímo nikdo ani korunu, ani jedinou zásilku. Na upozornění otiskované v 50. čísle „Přítomnosti“ se začaly scházet peníze a dary také administraci, kde je každému k nahlédnutí seznam dárců a jména, adresy i potvrzenky těch, kterým byly peníze a dary rozděleny. Z větších peněžních částek došlých do administrace jmenuji dva tisíce korun, složených mužem, který odepřel udat své jméno a potom dvě stálé, každotýdenní renty po padesáti korunách (dohromady čtyři sta korun měsíčně). Z ostatních darů byla největší zásilka textilních továren Jos. Sochor v Hradci Králové, teplé látky na prádlo ženám a na košile mužům.

Zbývala starost, jak rozdělit několik tisícovek došlých administraci, redaktoru této revue a pisateli těchto článků do Štědrého dne. Aby měli čtenáři zaručeno, že se jejich pomocí dostane lidem, kteří jí opravdu potřebují, obešel jsem ve dvou dnech před Štědrým dnem všechny, o nichž jsem psal a zjistil jsem, co nejvíc potřebují. To se nedá řešit paušálně, to je individuální otázka. Každý z těch lidí ví nejlépe, kde ho nejvíc tlačí bota — když to nejsou právě boty, které mu schá-

zejí. Každá z těch matek se snad denně zastavuje před výkladem, kde je věc, kterou by tak ráda koupila dětem, jen kdyby měla peníze: boty, svetr, teplé punčochy, kalhoty, zimní kabát. A když jsem všude zjistil, kde která trhlina je největší a nejcitelnější, vzal jsem peníze čtenářů „Přítomnosti“ a šel jsem dělat Ježíška. Byl to také můj Ježíšek, nejkrásnější, jakého jsem kdy měl.

V jednom případě to bylo zaplacení dávno dlužné činže a zásilka šatstva i prádla a peníze na dokoupení toho nejpotřebnějšího pro čtyřčlennou rodinu, vedle bývalých chudáků Mazancových nejchudší čtyřčlenné rodiny v jionické kolonii u Bulovky, s nemocnou ženou a hospodyní. Tato rodina dostala také velkou vánoční nadílku potravin a hraček. Ve druhém případě byly koupeny boty, šaty a prádlo pro pět dětí žijících s matkou v místnosti na čtyřech čtverečních metrech, dány jí také peníze, a některé věci z balíků v administraci. Ve třetím případě zaplacen za opuštěnou matku, bloudící bez přístřeší o Štědrém dnu s nemocným dítětem, na měsíc byt ve vinohradském ženském sociálním ústavě a kromě toho jí byly vyplaceny peníze, protože u sebe neměla ani halěr. Za jinou ženu, která měla právě opustit dotyčný ústav, protože byla dlužná za pokoj (pět korun denně) zaplacen rovněž na měsíc. Inteligent, ne docela neznámý veršovec, který obědval v tomto roce všeho všudy sedmapadesátkrát, a bydlil do zimy několik měsíců pod stromem na Bílé hoře, dostal větší částku na pravidelné obědy a na zakoupení nejpotřebnějších věcí a látku na košile. S jedním mužem z jeskyň na hranicích Smíchova jsme se vypravili na vánoční nákup: vybrali jsme spolu příkrývky, svetry a kazajky, aby nezmrzli, než je ubytuje poněkud lidštvěji pan primátor, potom jsme zašli do řeznictví, také z uzenářství jsme odnášeli pořádný balík a skončili jsme v pekařství. Jeskynní člověk byl docela v koncích se svým rozumem, „to není možný, aby tohle to byla pravda,“ „to se mi ještě v životě nestalo,“ říkal tento legionář, dary úplně vyděšený. Nemohl všechno pobrat najednou, musil se ještě jednou vrátit. A na cestu dostal peníze pro spoluobyvatele pískovcových jeskyň. A balík šatstva, bot, prádla a látky na prádlo pro svou družku a ženu s dítětem a na košile pro sebe a ostatní může ze skalní republiky nad Císařkou. Peníze a látky dostal třicetiletý inženýr lesnictví, který bojuje několik let o zaměstnání, marně, ačkoliv je už několik let hotov, je svědomitý, pilný a poctivý. Skývá chleba se stále zmenšovala, ačkoliv pracoval na stavbě jako zedník, na jezích a kopal hroby. Nalezl jsem ho při prohlídce kolonie u Edenu, u boudy v roztrhaných šatech: je nočním hlídačem, ale nemůže si vydělat na živobytí, ačkoliv je skromnější než pes. Kdyby chtěl někdo ze zaměstnavatelů věrnou, vytrvalou a dobrou sílu, dopište, sdělíme jméno. Dány peníze staré ženě s rakovinou prsu, umírající hladu ve své díře v Bráníku. Přilepšeno na Štědrý den mrzákovi ze Žižkovské kolonie, matce s dítětem zakoupeny boty, zimní kabát pro hochy, svetr, prádlo, punčochy a dány peníze na zakoupení zásob do domácnosti, aby aspoň nějaký čas mohl být na stole jejich světničky trochu vydatnější oběd, než čtvrt kila darované rýže. Jejím chlapci dány také knihy, aby měl co číst, až dočte čítanku „Květen“. Rozděleny dvě renty po dvou stech korunách měsíčně: nezaměstnanému dělníkovi a intelektuálovi.

To je zběžná přehledka distribuce. Zvoleny případy skutečně nejnaléhavější, po řádném překontrolování. A s heslem: pomoci raději méně lidem a vydatněji, než se rozptýlit menšími částkami na větší počet lidí. I tak je to — až na renty — jen malá záplata. Ale někde znamená víc než krásné vánoční svátky, t. j. svátky s teplem v obydlí, s teplem na těle a bez hladu. Někde znamenala pomoc čtenářů „Přítomnosti“ překonání mrtvého

bodů, a umožnila nový rozběh, bez této pomoci sotva už možný. To si prostě nemůžete představit, když to nevidíte, jaký poklad znamená taková vaše stokoruna! Zaplacení činže za posledního čtvrt roku prakticky znamená víc, než by se zdálo: znamená na příklad, že se taková rodina nemusí vystěhovat na ulici, k čemuž už byla několikrát vyzvána, ale že může zůstat a že pan domácí bude mít v příštím roce víc trpělivosti. Nová naděje v lidské srdce, nová síla k těžkému zápasu!

Nakonec se chci zmínit o tom, co jsem si uvědomil o způsobu, jakým instituce k tomu určené udílejí podpory: úředně, paušálně, často nespravedlivě, často protekčně. Lidé, kteří v těch institucích sedí, v nich tak sedí, že se nedostanou nikdy přes práh příbytku, kde by bylo potřeba pomoci víc než jinde. A tak, kdo se neumí o pomoc hlásit a domáhat se jí nedostane prostě nic. A jediní lidé, kteří sem se strany úřadů přicházejí, jsou strážníci a exekutoři. V tom směru se musí mnoho změnit. A potom snad nebude možná aspoň tak zoufalá bída.

Stultus:

Pokolení, jež nezná pomeranč

VIII.

G ríša se neobjevuje. Pošle jen Daše dopis, že musí obstarávat matčin pohřeb, že bude bez kněze a že je otec na mol ožralý: „A ty, děvečko, neztrácej hlavu a nezapomínej, že žijeme v dělnicko-selské republice a tobě se nemůže nic stát.“ To je ovšem malá útěcha. „Blbá situace!“ myslí si Daša. „Mít otce lékaře a nemoci se ho na nic zeptat.“ Jediné rozptýlení, jež se jí naskytne v těch smutných dnech, je, že krvelačná kapitalistická Anglie se dopustí neslýchaného zločinu: provede prohlídku na sovětském zastupitelství v Londýně a najde v jeho nedobytné skříni tajné agitační papíry. U příležitosti přerušení diplomatických styků se rozkáže, aby všechny školy vysoké i střední, dělnictvo a úřednictvo Moskvy, šli demonstrovat před britské vyslanectví, s pohružkou, že ten, kdo se nedostaví, bude zapsán na „černou desku“. Daša tedy dělá spolu s ostatními pobouřené davy, zatím co jízdní milice obklopí velký dům se staženými záclonami na Povarské a markýruje ušlechtilou obranu nepřátel před rozzuřeným proletariátem. Okna vyslanectví jsou z jednoho kousku krásného zrcadlového skla. Je milé hodit do nich kámen, když se to dneska smí.

Daša se vypotácí z davu a vrazí do přítelkyně. Před očima, za bílého dne, jí poletují jiskry. „Neplač! Dašinko, neplač, drahoušku, tády na ulici. Lidé se na nás koukají. Pojď, vejдем do toho domu.“ Dívky se obejmou na polotmavé chodbě a zapláčí obě. „Musíme jít k Stenley, Dašo. Ta jediná ze všech holek nebude pleskat hubou a ví toho o praktických věcech víc než my. Kdepak teď vlastně je? Aha, na zvěrolékařských kursech. Tak co, poklušeme?“ Stenley, ve špinavé jako obvykle bílé zástěře, spráskne ruce, a její placatá mongolská tvář nabude na chvíli výrazu ženského: zvědavého, soucitného, ačkoliv nechápavého a legračně ohromného. „Daško, Daško! Holka blbá! Že se ti do toho chtělo lézt. Nu! Uvažujme, občanky.“ „První věc je najít pokoj.“ „Hm! Specifické překážky bytové krise. Kde dnes najdeš v Moskvě pokoj? Ta tvoje Nádiva ho nevyprazdňuje? Kolik máš vůbec ještě maximálně času?“ Tři týdny, Natašo. Nanejvýš měsíc. Pak už nesmím odkládat.“ „Fjujt!“ hvízdne Stenley a vytáhne obočí. „Jednejme: utvoříme úderné brigády. V jedné budu já, v druhé ty, a ten tvůj krasavec ať se dostaví taky a hledá. Stranických diskusí může zatím ne-

chat. A, mimochodem řečeno, máte vy vůbec nábytek?“ „Kde pak!“ „Truchlivý obraz. Když se mladý zamilovaný párek chce vzít a nemá ani postel, pak je to smutné, nemyslíš? Nemůžete přece stále sedět na podlaze a líbat se,“ „To by mi nevadilo,“ řekne rozveselená už Daša, „položíme na podlahu slavník. A židle i stůl se dají krásně udělat ze starých beden. Viděla jsem takový nábytek u jedněch známých. Docela pěkné! Ale víš, Nataško, mám strach o jinou věc. Griška jistě nebude chtít dítě pokrýt. A ještě mu dá nějaké nemožné jméno jako ‚Program Erfurtský‘ nebo tak.“ „Docela správně. Co ti na tom konečně záleží.“ „Moc. Tuhle jsem četla v ‚Krokodilu‘ humoristickou povídku, jak se hádá komsomolský párek. Narodilo se jim dítě a on chce, aby se jmenovalo Krupská, kdežto ona trvá na Kláře, víš, podle Zetkinové. A konečně se usnesou, že se děčko bude jmenovat ‚Přízrak‘, protože, pamatuješ se, u Marxe se Komunistický manifest začíná slovy: ‚Přízrak se vznáší nad Evropou, přízrak komunismu.‘ To je přec zesměšňování. A já nechci, aby se mi smáli také.“

Tím dnem začíná začne hledání. Hledají Griša s Dašou, přítelkyně a Stanley lítají ve volných chvílích po městě, vptávají se známých, kteří jsou „odpovědnými nájemci“ bytů a berou podnájemce. Chodí do místností bývalých úřadů a do velkých tanečních sálů bývalých šlechtických domů, rozdělených teď přepážkou, nesahající ani ke stropu, nebo prostě skříněmi na miniaturní pokojíčky, v nichž sídlí několik hádajících se rodin. „Jo, musí se stát členy domovního družstva, ať podají přihlášku, snad se to za nějaký měsíc vyřídí.“ „Ano, rád bychom ten pokoj dali, ale domovní výbor ho už dávno slíbil tady jedné občance a ta by udělala velký rámus“ odpovídají jim všude. Samé čtvereční metry na osobu, samé právo nebo neprávo na ty „obytné plochy“. Neboť není teď bytů ani pokojů, je jen obytná plocha. „Tak by tu něco bylo,“ řekne konečně Stanley. „V jednom bytě mi dnes nabízel koupelnu. Je tam šest partají: čtyři v pokojích a dvě na chodbě. Koupelna, celkem pěkná, až na to, že si tam udělali skladiště dětských kočárků a všelijakého haraburdí, je dosud volná. Ten svůj slavník můžete dát do vany, aspoň nevypadnete. Budete spát jako v kolébce. V sobotu se tam koupou, tak povídali, ať se prý v té době mladí lidé posadí na chodbě, nebo jdou do biografu. Plat mírný, ale budete muset platit za veškerou elektřinu, spálenou v koupelně, protože nájemci řekli, že se zlomky nezabývají, ať už to prý zaplatíte en gros za všechny. Má to ovšem jednu závalu: do kuchyně se nesmí. Majitelé bytu se o tom vyslovili velmi rozhodně. ‚Máme beztak v kuchyni osm primusů, řvou jak tuří a ženské se k tomu hádají, kdo že má proň lepší místo na stole. Takže primus, varujeme předem, ať si mladí lidé nekupují. Marň by vyhazovali peníze.“ „Tak co, Griško?“ zeptá se nejistě Daša. „Půjdeme se tam zítra podívat. Stejně tam nebudeme než spát, jsme celý den ve škole a já ještě večer v práci. Tak co. Později, až to půjde, najdeme něco lepšího.“

Jdou, plní růžových nadějí, a Daša vesele povídá: „Jen škoda toho primusu. Griško. Já jsem si vyhledala pěkný u bývalého Brabce. To bys viděl, co všechno dovedu na primusu při určité dovednosti lze upéci i husu.“ „Nesmysl. Budeme jíst v hospodě.“ Ale čeká na ně zklamání. Koupelna je už pronajata, její obyvatelé už vybalují své věci, hádají se s partou na chodbě a kuji plány, jakým způsobem by ji z té pohodlné místnosti vystrnadili. Ti pak si trhají vlasy a naříkají, jak mohli být tak neprozíraví a pustit do bytu podobné čerty. „Griško!“ řekne Daša zoufale na schodech a posadí se bezmocně na okno.

„Co teď? Mně se pořád zdá, že maminka všechno ví. Dívá se na mne tak divně. Co uděláme s tím ‚vnitřním nepřítelem‘? Nezbyvá nám než týden. Cítím, jak roste.“ Tak co.

Ten týden možnosti tu ještě je. A když nenajdeme nic, tak půjdeš do nemocnice. Nechápu, proč s tím děláš tak hloupé okolky. Já jsem ti to radil hned s počátku. Nepodléhej buržoazským předsudkům.“ „Nemáš mne rád, když můžes takhle mluvit.“ „Žvást. O jednoho občana SSSR méně a basta. Znáš statistiku plodnosti? Je beztak obrovská.“ Ale Griškovi není vůbec tak volno, jak to předstírá. Měsíc uplynul. Daša sedí u Stanley a pláče. „Neboj se. Děláme s králíky a štěňaty horší věci a oni se nelekají.“ „Nemůžu se pořád odhodlat, Natašo. Takový strach mám. Připadám si jak uválené prostěradlo, zrovna tak špinavá. Ale ať! Láska vyžaduje oběti.“ „Dala jsi mi krásné utření“ zácituje Daša pateticky. Tu se Stanley bez žertů strašně rozzlobí. „Nech frází. Nemůžu toho vašeho Jesenina vystát. Dekadentní kecání. Beztak je z velké části odpověden za všechny blbosti, které teď pod jeho vlivem provádí romantické mladé husy jako jsi ty. Řekni radši, dal ti aspoň ten tvůj slavný marxista peníze na operaci?“ „Dal.“ „Tak tam zítra jdeme. Řezat králíky nepůjdu a doprovodím tě. Pak si ke mně můžes jít lehnout.“ Druhého dne zatáhne Stanley Dašu, vzpírající se hrůzou, do ordinace, promluví s lékařem, posadí se v čekárně a dívá se upřeně a vážně na podobiznu profesora Pirogova, zatím co kamarádka kňučí za zavřenými dveřmi. Ruce Stanley se trochu chvějí, úzké oči jsou smutné.

V špinavém pokoji, na posteli za plentou, leží Daša. Tváře má náhle zhublé, oči propadlé. Stanley ukonejší malého bratra — „buď zticha, vidíš, že Dašce bolí hlava!“ — a vydá se za plentu. Chvilí jen mlčky a káravě kouká a krouť hlavou. — „Člověče, člověče! Řekni mi jen pro boha, kde berete v severním podnebí SSSR takové africké vášně?“

Bezstarostné mateřství sovětských žen, podobající se svou primitivností zvykům černošských kmenů, tahajících po celý den děcka na vlastních zádech, je zažehnáno. Daša nebude jako jiné mladé Rusky studovat na universitě, zatím co doma v zavřeném pokoji řve capart, nebude pracovat v továrně, zatím co capart si hraje po celý den samostatně na dvoře, a nebude klepat v kanceláři na stroji, čekat netrpělivě na chvíli, kdy se může pověsit na tramvaj a jet do své obytné plochy, na níž rozumně a uvědoměle spí sovětské děcko.

Zkoušky z politgramoty.

„Soudruzi, je to pravda, že se musí znát jména všech čínských revolučních generálů?“ — „Pravda, pravda. Ale nejen to. Knížky ke zkoušce nestačí. Kromě toho rozmlouvá zkoušející s kandidátem o celé nynější světové politické situaci, aby věděl, zda je obeznámen s tiskem.“ — „Pane Bože! To, abych si vypůjčil celou ‚Pravdu‘ a ‚Izvěstija‘ za tento rok. Kdo pak čte noviny? Ne, řekněte mi, soudruzi, kdo z vás dneska čte noviny?“ „A já si ještě pletu pořád sjezdy RKP se sjezdy sovětů. Čert aby se v tom vyznal.“ „Máte komentář ke ‚Kapitálu‘?“ „Honem komentář ke ‚Kapitálu‘. Samotný Kapitál přece čist nebudu.“ „A konstituci, konstituci. Které republiky jsou autonomní, a které federativní?“ — „Čím se liší státní kapitalismus SSSR od soukromého kapitalismu západního?“ „Znáte dějiny revolučních hnutí na západě a východě? Konečně, to je to nejléhcí.“ „Naučil jsem se ten politický talmud nazpaměť, ale vím, že propadnu. Sociální původ“.

Kandidáti do vysokých škol jsou vzrušeni. Jsou tací mudrci, kteří mohou mluvit o selském hospodářství, o národohospodářství, o kominterně, jako když bičem mrskají, ale je jich málo. Ostatně znát látku podle knih skutečně nestačí: zkoušející mají záluďně nahodilé otázky, na které se musí

dát odpoveď, prodchnutá „ideovou pevnosťou“. Zkoušky, ktoré by mohli byť skutočne mätomkou kvalifikácie študentov podľa nadaní, a zastaviť takto proudiaci na vysoké školy dav, vyberajúci však vskutku ne podľa schopnosti, ale podľa stranických a triednych predností. Sedlák, dielnik, rabfakovec, komunista majú prednosť pred ostatnými. Majú utvoriť budúci „kádry proletárskych intelektuálov“. Preto zpívajú študenti v SSSR písničku „dejte mi za rubl tátu od stavu“, a proletárska genealogie sa vymýšľa po meči a po preslici. Tomu sa hovorí pykat za hriechy predkov.

Mladenc v tmavomodrej tolstovke, bielych ponožkách a opánkách stojí v kancelárii university. — „Jak to? Vždyť jsem dostal ze všeho výbornou? Nemohl jsem propadnout.“ „Nevíme. Nevíme. Zdá se, že máte nedostatečnou z politgramoty. Ostatně tamhle jde sám profesor. Zeptejte se ho“. Muž se skřípcem na dlouhém nose se podívá do notýsku. „Ano. Nemůžete být přijat. Nenamáhejte se zbytečně“. Profesor chce rychle odejít, ale mladík se postaví rozkročmo přes chodbu a vyhrůžně se naň podívá. „Pardon, pardon, soudruhu. Neodcházejte ještě, prosím. Já vám jen povím jednu vesnickou bajku. Vy jste nikdy nebyl na vesnici, že ne? Kde pak, s takovým nosem — a na vesnici.“ Profesor se začne neklidně vrtět. „Tak poslouchejte. Měla baba díže. Pěknou díže, až dvě vědra těsta se do ní vešla. Ale rok sloužila díže, dva sloužila díže, a pak, co by jen to bylo, začalo se do ní vcházet těsta míň. Ze začátku půldruhého vědra, pak už jen jedno. Inu baba se splašila. Jistě je v tom čert, pomyslela si a šla k popovi. Ech, povídá pop, náno neumytá. Umej díže a je to. Vždyť je zarostlá špinou. Baba se dožrala. Myslí si — ty tomu rozumíš, kozle dlouhohřívý. Umejt! Čert v tom je. A šla k jáhnovi. A jáhen byl starý lišák. „Tu máš, Matřenuško, svčenuou vodičku“, povídá. „Opláchni s ní jednou denně díže a modli se k tomu „Otče náš“. A mě dej penízky, já se pomodlím, snad spolu zlého ducha vyženeme.“ A co byste si soudruhu myslil? Pomohlo to! Baba běží k jáhnu a ječí: Otče, otče, zaplať ti to Pánbůh, týden jsem svatou vodou díže myla a už je jako dřív. Aní už mši sloužit nemusíš. — Víte proč to vypravují, soudruhu?“ „Není mi to dosti jasno“, odpoví suše profesor. „Tak vám povím. Vy jste ta bába, škola je ta díže. Máte málo místa, říkáte a proto nemůžete všechny přijmout. Ale místo abyste přijímali rozumně, strkáte do ní všelijaké blbce, kteří nic nedovedou a nepřicházejí na to nejjednodušší rozřešení, že stavět mosty a železnice, učit na školách a tak dále, budou dobře ti, kteří jsou prostě nadaní. Mějte se blaze, soudruhu“.

Jsou zoufalci, kteří dělají zkoušky tři a čtyři roky za sebou, až se konečně na vysokou školu dostanou, nebo se vzdají nadějí a jdou provozovat nějaké řemeslo. Jiní chodí na všelijaké prapodivné kurzy, které „připravují ke zkouškám ze všech oborů, i z politgramoty“. Takové podniky se v důsledku poptávky velice rozšiřují.

Dvaadvacetiletý hoch, čtyři roky se zoufale dobývající na vysokou školu horních inženýrů a stačivší za tu dobu změnit spoustu výpomocných povolání, až po skákání s třetího patra ve filmu, stojí zas před zkušební komisí. Zdá se mu, že zná už všechny její úskoky nazpaměť, a nemá se čeho bát. Otázku dostane dětskou: „Program strany“. Vykládá po pořádku o programu a taktice strany, jakožto programu a politice proletariátu a vlády. O teorii revolučního marxismu, jakožto osnově toho programu a taktiky. O tom, že Lenin je ztělesnění této teorie a revoluční zkušenosti a o leninismu jakožto jejich vrcholném výrazu. Komise přikyvuje. „Uf! Zdá se, že projdu“, myslí hoch s rostoucí nadějí. Tu nakoukne jeden ze zkoušejících do starých záznamů. — „Hm, hm! Vy jste tu už byl, pravda?“ —

„Ano“. „Tak nám, soudruhu, řekněte, kde je teď Lenin.“ — „Ne, pomyslí si hoch — s tím mne nenapálíš. Chceš, abych přemýšlel, ale já odpovím prostě.“ „Iljič odpočívá v mausoleu na Rudém náměstí.“ — „Mýlíte se, soudruhu. Lenin je v srdci každého proletáře.“ Hoch cítí, že propadl zas. Zmocní se ho tichá zuřivost. Teď je mu všechno jedno. „Dovolte, soudruzi, abych sám, dobrovolně, vyložil politickou otázku, která mne nadmíru zajímá, a sice otázku vymožeností, které za devět let selsko-dělnické vlády Svaz sovětských republik svým občanům poskytl.“ Komise se naň nedůvěřivě podívá. — Nu? „K tomu stačí zazpívat jen jednu sloku Internacionály:

My shnilý starý svět rozrejem
Do základu až,
A — potom....

Hoch se náhle zastaví a mlaskne jazykem. „Co dál?“ „Nic. Tady se ty vymoženosti končí. Co bude dál? Nu, to se neví...“

I študenti, ktorí už šťastne študujú na vysoké škole, nejsou politgramoty ušetřeni. Je povinným vyučovacím předmětem, a ti, kteří dobře udělali zkoušky ostatní, ale propadli při politgramotě, nemohou přestoupit do staršího ročníku. Na technice, kde se študenti o politiku zajímají obzvláště pramálo, vládne na příklad profesor politgramoty, nahánějící hrůzu na všechny střední a vysoké školy svými těžkými učebnicemi a přísností při zkouškách. Je to beznohý Lifšitz (nohy ztratil při občanské válce), který každého neorganizovaného by nejraději sežral. Nikdo z posluchačů techniky na jeho přednášky nechodí, kromě několika nadšenců nebo zbabělců. Študenti se u něho objevují jen těsně před zkouškami, a to Lifšitz strašně dožírá. Má bystré oko a pamatuje si dobře tváře, tak že přes padesát procent žáků u něho obvykle propadne. Je nenáviděn. Jednou přijde k němu mladá inženýrka od stavařů. Lifšitz sedí na stoličce, vystrčiv pahýlky nohou, a se zřejmou nelibostí poslouchá dívčiny odpovědi. Zná látku dobře. Má prostě, ale poměrně hezké květované šaty. Lifšitz nevydrží: „Poslyšte, občanko, politgramotu může nabířovat každý. Ale jak mi vysvětlíte svůj buržoastický vzhled? Či si přivyděláváte na šatičky na Tverské?“ Po Tverské totiž chodí lepší prostitutky. Inženýrka je náhodou velká, zdatná a horkokrevná. Její síla by stačila i na jináčích chlapíka, než je Lifšitz. Rozmáchně se a vytne profesorovi takový políček, že ten spadne se židle a skutálil se s katedry, zatím co posluchárna nadšeně vyje a píská.

Konec Nepu i vyprávění.

Píše se rok 1927. Je to rozhodně mezník v životě země. Soukromé obchody udušené daněmi se zavírají, nebo se jim pro neplacení konfiskuje zboží. Fronty na mléko jsou větší než obvykle (úplně nezmizely ani v nejlepších dobách, ani pro špatný dovoz). Máslo a smetana v soukromých stáncích na trzích se zdraží, ale jsou přece jen kupovány, protože v družstvech jsou špatné a často se jich už nedostává. NEP zřejmě umírá.

A pak, je to velký rok výroční. Svaz republik připravuje desátou oslavu října. Čekají se hosté z ciziny, domy jsou narychlo natírány, ploty barveny, vydá se heslo „k desátému výročí ani jeden bezpřístřešný na ulicích Moskvy“. Bezpřístřešní skutečně tajuplně zmizí, protože jsou pochyťtáni a zavřeni, aby nedělali ostudu. Ale div divoucí, hned po oslavách objeví se šťastně zas a provádějí obyvatelům své koušky dále. Po ulicích chodí Kavkazané štíhlí jako sirky, dříve „divoká divise“, teď Kremlovská garda. Nikdy za říjnových oslav neproudily k Rudému náměstí takové davy. Jdou továrny, úřady, školy, GPU, university, komsomol,

pionýři, osmahlé tělocvičné družiny, reprezentanti všech republik SSSR a cupitají malá, mladší než revoluce sama, říjána. V hustém demonstračním davu na hlavních třídách je těžko se vyznat. Ale věř-li v něm něco, pak je to aspoň cítit. A tak se všechny hlavy obračejí k jedné z vládních budov, ozdobené prapory a podobiznami vůdců, u níž se patrně mela odehrává. „Co je?“ „Kdybychom to věděli!“ — Jakási postava leze na balkon domu, je vidět žebrík, slyšet křik. Jedna z podobizen, ověncených chvojí, je stržena. Lidé dole se tlačí ještě více. Je roztržena na kusy. Tu začíná křičet celá ulice. Milice dělá pořádek. To strhávali podobiznu Trockého. „Kdo to udělal?“ „To víte, že oni sami. Rvou se.“ „Ne, řekněte mi raději, kdo ho tam dal? To je nějaká tajná demonstrace.“ V novinách o tom není ani zmínky. Vše se provede rychle a soukromě.

Moskva je u příležitosti velkého svátku opilá. Opili se potácejí večer po městě, leží přes chodník v tmavých uličkách, pivnice vyvrhují a přijímají nové a nové lidi. Jakási dělnice pobíhá zmateně před dveřmi lokálu ve středu města a prosí mimojdoucí: „Soudruzí! Pomozte, prosím vás. Nemůžu vyvést sama svého neřáda. Oh, mé neštěstí! Ožral se pod obraz boží.“ — Muž s mazaností opilého jí skutečně vyklouzne z rukou po každé, když ho vyvede, a mizí zas v pivnici. Skupina mládenců, procházejících se po ulicích slavnostně plných, se konečně dělnice ujme. Chytnou její drahou polovici pod pažďí a táhnou ji pryč, zatím co žena běží napřed, nadává a ukazuje cestu. Ale opilý jde už sám. Pojal náhle neobyčejnou lásku k jednomu z mládenců a věnuje mu vlídně veškerou svou pozornost. „Pojď, mladý muži, pojď ke mně na návštěvu. Dvě dcerky mám, kterou chceš si vyber, hned ti ji dám, když budeš chůt. Stará přinese vodku! Vypijem! My jsme kamarádi, víd“ — sní blaženě, ale náhle přechází do výbojnějšího tónu. — „Já jsem dělník z tiskárny! Celý život, povídám, celičký život jsem tiskl pro buržousty, teď tisknu pro nás. Tak abych nepil, když jsem se dočkal toho ve-li-ké-ho svátku! Pojď, mladý muži, pojď...“

V jednom z moskevských divadel se hrál kus, nazvaný „Samum“. Byla v něm scéna, myšlená tak, že se obecnost měla zúčastnit představení. Herci házeli do hlediště velké krásné pomeranče a diváci je měli vracet, tak že vznikala společná hra. Jen že se scéna nepovedla. Pomeranče byly sice házeny, ale nikoliv vráceny. Jeden z nich se zakutálel do chodby mezi židlemi přízemí a svítil ve tmě. Tu vyskočila sedící u kraje mladá dívka, vrhla se naň jako drak a schovala za šaty. Za přestávky pak bylo vidět v rohu kuřáckého salonu dívky tři, obrácené zády k procházejícím se lidem. Dívaly se sehnuty, do kouta. Jedna vytahovala něco ze záňadří a šeptala nadšeně: „Pravý messinský! A jak velký! Člo-vě-če!“

Až potud znám běh života velkých dětí, jimž je teď dvacet let, a to, nač hleděly s pochopením a bez údivu jejich oči.

otázky a odpovědi

Dokončení debaty o Rusku

I.

Pane redaktore,

nechci zneužívat Vašeho vlídného pohostinství ani trpělivosti Vašich čtenářů, žádám-li Vás, abyste otiskl ještě tuto moji odpověď na Váš článek, který jste připojil k mému dopisu v 51. čísle *Přítomnosti*. Soudím také z Vašeho článku, že mi totiž určité otázky přímo kladete.

Kdybyste však byl v tomto mém výkladu svého článku jiného mínění, obracím se k Vašemu citu milosrdenství a prosím Vás, abyste mě nenechal bloudit ulicemi tak vyřízeného, jak nebyli ve Vašem časopise vyřizeni ani ti, o nichž Vaši čtenáři (a já mezi nimi) věřili, že už nikdy nevstanou z mrtvých — a ejhle! oni opět zasedli na vysoká místa! Totiž tak vyřízený bych se musil cítit, kdyby... Kdyby bylo všechno tak, jak to říkáte Vy. Budu co nejstručnější, ale nevynechám nic podstatného.

Předně mi laskavě dovozte, abych konstatoval, že vycházíte v první části svého článku z nesprávného předpokladu, jako bych na svých přednáškách o Sovětském svazu mluvil tak, že bych mluvil jen o světlých stránkách jeho života a nepříznivě zamlčoval. Nemám na podobném líčení poměrův Sovětském svazu žádný zájem a podobný způsob bych také považoval pro sebe jednak za neúctivý, jednak za nebezpečný, neboť bych mohl být usvědčen z nepravdy velmi snadno a jednoduše na příklad tím, že by mi někdo ocitoval některé sovětské noviny, které mají dost zpráv o tom, co je v Sovětském svazu nesprávného, nedokonalého a podobně, zpráv i daleko nepříznivějších než jaké přinesl dr. Slavík. Váš předpoklad plyne zajisté z toho, že jste moji přednášku neslyšel.

Z mé přednášky byste zjistil, že mé stanovisko je také tak zvané kritické (nebo chcete-li objektivní), to jest nezakrývám ani dobré ani špatné ze života v Sovětském svazu. Jenomže rozdíl mezi mnou a některými jinými tak zvanými kritickými referenty je při tom v tom, že neříkám, že mluví kriticky. To slovo má pro mne jednak velikou závažnost, jednak se ho bojím užít proto, že slyším-li někoho tvrdit, že bude mluvit (nebo psát) na příklad národně, státotvorně, demokraticky, socialisticky, kriticky nebo objektivně, myslím si vždy: kdybys nám radši řekl, co myslíš, a posouzení o tom, mluví-li národně, státotvorně, demokraticky a tak dále nechal nám, abychom tu po případě nesešli jen tak zbhudarma. (Totéž platí na příklad o demokratickém způsobu vládnutí: nevládně ještě demokraticky ta vláda, která to o sobě říká.)

To, že jsem si přednášku napsal, mělo pro mne ještě jednu výhodu. Přednášel jsem pro korporace velmi různého zabarvení (na příklad pro místní organizace Čs. obce legionářské, Dělnické akademie, Svazu přátel SSSR, pro evangelické hohoslovce a jiné) a stalo se mi nejednou, že mě pořadatelé před přednáškou žádali, abych s ohledem na téma samo, na pořadatele, na místní poměry nebo jiné věci zabarvil přednášku tak či onak. Říkal jsem jim: „Přátelé, to po mně chcete mnoho. Byl jsem v Sovětském svazu, řeknu vám, co jsem tam viděl, proč myslím, že ty a ty věci dělají tak a ne jinak, řeknu Vám, jaké jsem poznal Rusko před revolucí a jaký je rozdíl mezi tím, co tam bylo tehdy a co je tam dnes — stejně jako bych vám to řekl, kdybych byl v některé jiné zemi a vy chtěli vědět, co o ní vím. Svůj výklad mám formulován tak, abych se nikoho nedotkl, tím méně, abych někoho urazil. A mám jej napsán, mluvím všude stejně — chtěli byste po mně opravdu příliš mnoho, kdybych jej měl pro každého zvlášť upravovat.“

Z mé přednášky byste dále zjistil, že není pravdou, že jsem na svých přednáškách „zaséval a pěstoval rozhodný nesouhlas jednak s těmi, kdo dnešní poměry v Rusku kritizují, a jednak s těmi, kdo poměry naše vlastní kritizují málo nebo s ohledy“ — nic takového jsem nikdy na svých přednáškách nedělal.

Jestliže toto vše konstatuji, tedy ne proto, abych Vám vytýkal, že jste měl úmysl mi křivdit. Nebyl jste prostě správně informován a proto nepovažuji za nutné odpovídat na drobnější závěrky, které z Vaší nesprávné informace plynou; čtenáři sami poznají, co při tom mohu mít na mysli.

Rád Vám však potvrzuji, že správně citujete moji odpověď v debatě v užším kruhu na otázku, je-li Sovětský

svaz policejní stát? Víte, že jsem byl požádán, abych na ni odpověděl: Ano či Ne a odpověděl jsem: Ne, stejně jako jsem odpověděl: Ne, na tutéž v zápětí mi položenou otázku, je-li Itálie policejní stát? Byla to otázka, řekl bych prostomyslná, kterou si tazatel chtěl zjednodušit složitou věc. Policejní stát je stát, který vidí státní moudrost v policii, řeší všechno policií a tak dále; proto, opakuju, Sovětský svaz není policejní stát.

Opakuju své tvrzení přes to, že tento můj výrok Vám stačí, aby „bylo možno z něho uhádnout charakter celého Vašeho (to jest mého) působení v ruské otázce“. Jste opravdu přísný, přísnější než onen muž z historie (jeho jméno mi vymizelo z paměti, zdá se mi, že to byl jakýsi vynikající advokát), který žádal, jako kost, ne jakoukoliv kost, ale jakoukoliv větu jakéhokoliv člověka, že dokáže, aby se tento jakýkoliv člověk pro tuto svou jakoukoliv větu ocitl na šibenici. Buďte však ujistěn přes to mou shovívavostí pro případ, že bych Vás měl soudit pro jakoukoliv Vaši větu, kterou jste řekl nebo napsal v minulosti, v přítomnosti (i v P ř í t o m n o s t i) a kterou ještě řeknete nebo napíšete v budoucnosti. V každém takovém případě bych Vás jistě obtěžoval otázkou, abyste laskavě vyložil obsírně, za jakých okolností jste ji řekl anebo napsal, jaké Vás k ní vedly pohnutky nebo důvody, proč jste se vyjádřil tak a ne jinak.

Než přijdu k druhé části Vašeho článku, chtěl bych Vás ještě upozornit, že se mi podařilo objevit motiv u dra Slavíka pro to, aby psal a mluvil dnes tak, jak píše a mluví, motiv, který se nepodařilo, jak říkáte, objevit Vám. Dr. Slavík píše o tom sám v týdeníku Sobota ze dne 10. prosince 1932 toto: „Je pravda, že jsem chtěl pro návratu svými články, pokud mohou mít nějaký vliv, přispět (vyprávěním toho, co jsem viděl) směru v bolševické straně, který chápe veškeru zhoubnost ani hospodářsky ani kulturně nepodložené fikce, že lze v zaostalém Rusku vybudovati v několika letech, nač si země mnohem pokročilejší netroufají, ač jejich proletariát také touží po vytvoření nového života.“ Vidíte, že to s tou nestranností dra Slavíka není tak zlé. Jde mu o určitý druh intervence, ovšem že duchovní. Já těchto úmyslů ani ambicí opravdu nemám.

A nyní o druhé části Vašeho článku, v němž, jak myslím, mi přímo kladete určité otázky. Plynou ostatně také z různých míst Vašeho článku, ale dají se shrnout v jedno: Jsem-li pro diktaturu (revoluci, násilí) anebo pro demokracii (evoluci, cestu nenásilnou). Rozumím Vaši otázku tak, že se ptáte po formě (taktice), ne po obsahu demokracie, neboť chcete vědět, jak to na jednom místě přesně formulujete, jaký zastávám názor v otázce „dělítka mezi komunismem a evropským socialismem, v otázce diktatury nebo demokracie“. Chápu jednak to, že se ptáte po formě a ne po obsahu demokracie (diktatury) a chápu také Vaši rozhodnou naléhavost, vyjádřenou slovy, že „v tom má mít každý z nás u sebe jasno“. A chápu vůbec všechno Vaše rozhořčení, které jste při tom projevil, když jste napsal, že se má „činnost podobá činnosti komunistického agitátora“, neboť zacházím prý s diktaturou způsobem „nedbalým, tváře se jako by nestálo její prozkoumání ani za dvě slova“ a proto, že se snažím „tento rozdíl (mezi diktaturou a demokracií) lstivě vymazat nebo zmenšit“, vystupuje při tom „jako ani ryba ani rak“, což není příliš čestná role, ale snad zdravá pro toho, kdo byl vyslán, aby se pokusil hrát roli objektivního“. Řekl jste mi toho, přiznávám, tak právě dost — nehledě k tomu, že jsem o této otázce v odpovědi dru Slavíkovi nepsal; anebo, jak si také myslím a soudím z Vašeho článku, snad právě proto jste mi toho tolik řekl. Je správné, co tvrdíte, že to jasno hledá, opravdu, čím dále tím více lidí; mnoho lidí hledá při tom zároveň ještě odpověď na otázku po obsahu demokracie (diktatury).

Zkoumaje však jasno, které Vy máte v této otázce, dovoluju si citovat z Vašeho článku: „Kdyby bylo možno, až se všechno spočítá, více vykonat nedemokratickou cestou

tak jen s chutí do toho! Ale tuto možnost právě popírám.“ Vidím, že popíráte možnost takového výpočtu, který by (rozumím tomu tak, že nyní) dával naději na úspěch, ale nepopíráte, že kdyby někdy někdo (a tedy i Vy) takový výpočet měl, že mu (a tedy i sobě) dáváte placet slovy: Tak jen s chutí do toho! Myslíte, že to, co tím říkáte, není, jak to Vy formulujete, „ani ryba ani rak“?

Připomínaje dále, že i o těchto věcech mám místo ve své přednášce, odpovídám, nač jsem tázán, doufaje, že mi bude dovoleno vypovídat souvisle a obsírně, aby se mi nestalo, že bych se ocitl pod šibenici po druhé. Vězte tedy, že si přeji demokracii (evoluci, cestu nenásilnou) a že to neříkám proto, že mám strach, abych nevisel co nejdříve. Je to přání, které mám už proto, že jsem viděl a prožil část ruské občanské války a nepřeju ji nikomu v západní Evropě, kde, myslím, že by pro pokročilost této části světa měla daleko tvrdší formy než „v zemi nízké kulturní úrovně“, jak říkáte Rusku (Sovětskému svazu); dá se tak soudit na příklad při srovnání rozdílu fronty německo-francouzské a německo-ruské.

Na jedné své přednášce jsem dostal mimo jiné otázku, kdy začne v Evropě sociální revoluce. Odpověděl jsem, že soudím, že sociální revoluce v Evropě už nezačne, protože už je, že nevypukne, jako vypukl 28. říjen; o datu, kdy začala, že je nutno přenechat slovo historikům a jiným, aby se o tom časem dohodli.

Z toho bych tedy vycházel, stejně jako z Vašeho správného poznání, že mě zajímají především hospodářské věci; zajímají mě proto, že hlavně v nich a v jejich vývoji vidím činitele, který rozhoduje o událostech velmi důležitých, jako je třeba otázka války a míru, otázka revoluce a evoluce. A tento činitel rozhoduje nejen o těchto otázkách, ale také o formě jejich průběhu. Tu formu však určují v revoluci nejen ti, kdož revoluci, jak se stručně říká, dělají, ale hlavně ti, proti nimž je revoluce vedena. Žijeme-li tedy v sociální revoluci, určují její průběh a budou její i nadále určovat hlavně ti, kteří hájí to, co je zastaralé, co má být odklizen a nahrazeno novým. (Já na příklad souhlasím s těmi, kdož myslí, že stále se rozvíjející technika, výrobní, hospodářské poměry vedou ke kolektivizaci (socializaci) a také s těmi, kdož chtějí dosáhnout normálních (klidných) poměrů tím, že tomuto vývoji doopravdy pomáhají. V nich vidím také ty, kteří doopravdy zabraňují násilnému řešení.) S otázkou svobody je to při tom na celém světě stejné. Kdo jde s tím proudem, který vládne, má všude svobody více; kdo jde proti němu, má jí méně, tolik, kolik si jí dobude.

Je mi jasno, že jsem těmito pravdami nic neobjevil. Jsou to pravdy, které také část našeho národa vyzkoušela ve světové válce. Tehdy učinili totiž někteří to, co připouštíte také Vy: Spočítali všechno, řekli si, že je možno více vykonat nedemokratickou cestou, a šli s chutí do toho! Ukázalo se, že to spočítali dobře, a v čele s mužem, jenž před revolucí a násilím vždy varoval, vyhráli. Podobně tomu bylo v Rusku.

Když se o této a takových otázkách mluví věcně, zdá se mi, že na příklad mezi Masarykem a Leninem není tak velikých rozdílů, jakých potřebuje agitace. V zajímavé brožuře „Sovětské Rusko a my“, vydané „Českým legionářem“ v roce 1920 (tehdejším Časem) se najde pro to dosti dokladů.

Tento „Český legionář“, o němž nelze pochybovat, že je rozhodný demokrat, a že je pro demokracii (obsahem i formou), soudí na př. diktaturu shovívavěji než Vy. Praví (na straně 65): „Diktatura sama o sobě nemusí býti špatná; jen o to běží, kdo diktuje a co diktuje.“ Anebo jinde (na straně 58) cituje o revoluci Lenina, který praví: „Nesmíte se uchopit politické moci a nesmíte se o to ani pokusit, pokud není boj doveden na jistý stupeň; a tento stupeň je v různých zemích různý a není za různých okolností

stejný; správně jej dovedou určit jen mysliví, vyzkoušení a zběhlí političtí vůdcové proletariátu v každé určité zemi.“ A na jiném místě praví (Lenin), pokračuje autor: „Taktika se musí opírat o střídavé, přísně objektivní odhadnutí všech třídních sil daného státu s hlediska světového, států jej obklopujících, jakož i rozpoznání zkušeností revolučního hnutí.“ A „Český legionář“ uzavírá svojí větou: „Měřítka přísná a správná.“

Myslím, že jsem vyčerpал to hlavní, jednak vlastní odpovědi, jednak citáty (s nimiž souhlasím) z revolucionářů, kteří vyhráli. Je v těch citátech také odpověď na otázku, mají-li se ruské metody, jak se říká, přenášet do jiné země, a to od — samotného Lenina, který na tuto otázku odpověděl ještě zřetelněji anglickému dělnictvu („Sovětské Rusko a my“, 567): „Můžete-li vyvolat revoluci p o k o j n o u, nebude tím nikdo více potěšen než my v Rusku. Zůstaňte věrni svému odborovému a pracovnímu hnutí! Neodstupujte od tohoto hnutí, nemusíte-li. Varujte se předčasných stávek a nezralých nepokojů. Držte pohromadě, dokud nebudete mít jisté vítězství a neutíkejte se k násilnostem.“

Ptal jste se také po otázce demokracie, svobody v Sovětském svazu. Dovoluju si citovat zase Masaryka (Rozhovor s redaktorem Der Wiener Tag ze dne 8. prosince 1932): „Demokracie je na pochodu... V Itálii i v Sovětském Rusku... Ano. Vzdor fašismu a vzdor sovětské diktatuře. V těchto věcech je nutno vidět trochu hlouběji... Sověty, ty mají, myslím, dokonce až velmi mnoho parlamentarismu, ať se tomu jakkoliv brání.“

A ještě citát dru Slavíkovi na jeho dobrou vůli přispět jednomu směru v bolševické straně. Je z knihy Karla Stloukala, Československý stát v představách T. G. Masaryka za války (strana 72): Když jeden z účastníků zahraniční revoluce vykládal prezidentovi, že se v té revoluci mělo dělat to či ono jinak, řekl mu nakonec prezident s úsměvem: „Až to budeme dělat po druhé, uděláme to lépe!“

Myslím, že si, jak vůdcové ruské revoluce tak také vůdcové dnešní pozitivní politiky a konstruktivní výstavby v Sovětském svazu říkali a říkají také nějakou takovou větu.

Toť opravdu vše, co jsem ještě chtěl říci. S díkem za pohostinství i trpělivost

Ing. Bohumil Příkryl.

II.

Milý pane Příkryle, chcete zajisté, abych se zarděl, mluvíte-li tak okázale o vlídném pohostinství, jehož se Vám dostalo v „Přítomnosti“. Ale nač bychom spolu hráli takovouhle hru? Víte tak dobře jako já, že mnoho vlídnosti nebylo. Jen takový demokrat, který má v žilách limonádu a v srdci lhotejnost, dbá při takové debatě v první řadě zdvořilosti, má-li proti Vám takové věci, jaké já se domnívám, že proti Vám právem mohou mít. Domníval jsem se spatřovati, kterak na vlkovi odchlipuje se špatně nasazená kůže beránčí, odpustíte-li mi toto přirovnání. Dáme vládnouti vlídnosti, až spolu budeme hovořiti o věcech bezvýznamnějších a nikoliv o takových, z nichž může téci krev a na nichž jsou závisly životy a osud generace.

Nezavazal jsem Vaše působení v ruské otázce vzdáleným kritičností jen proto, že Vy jste mi poznání neulehčil a uvedl jste mne v omyl, nepodotknuv výslovně, že mluvíte kriticky. Obávám se, že by nebylo mnoho platné, i kdybyste to byl podotkl, neboť nikdo aspoň částečně rozumný neposuzuje výkon podle vývěsky, kterou autor nad ním ráčil upevnit, nýbrž podle obsahu. Musím odmítnout Vaše podezření, že jsem o Vás mylně informován. Mluvil jsem s Vámi o Rusku sám nejméně dvacetkrát, protože mne zajímala psychologie Vašeho nezřetelného politického stanoviska, a mohl bych po tolika zkušenostech skoro platit za

specialistu pro téma „Pan Příkryl a sovětské Rusko“. Jestliže přes tolikerou příležitost jsem nic nepoznal a mám Vás za nekritického, ačkoliv Vy kritický jste, pak buď jest kritičnost obsažena ve Vašem slovníku a písemném díle ve stavu tak tenounkém, že je to až neznatelné, nebo mám tak špatné duchovní oči, že věru učiníte lépe, nebudete-li se mnou ztrácet čas a budete pokračovat ve své obhajobě demokratického postupu bez ohledu na mne, který nic nepochopím. A uznám, že máte právo býti zahořklý: neboť svět, který je tak špatně zařízen, že v něm zřejmá kritičnost je pokládána za nekritičnost a obhajoba demokracie skoro za komunistickou agitaci, nutně dohání k mrzutosti.

Musím však bohužel pokračovat v rozvíjení jiného mínění o Vás než je to, jímž Vy sám o sobě disponujete. Způsob, jakým jste se s ostatními účastníky pronásledování dra Slavíka, mne v tom utvrdil. Pravíte, že se Vám podařilo objevit u něho motiv pro neobjektivnost: citujete jeho vlastní slova, že chce prospěti pravému směru v ruské bolševické straně. Snad opravdu chce, ačkoliv je ovšem podnik nadmíru těžký, několika články v Čechách chtít hýbat věcmi v Rusku. Ale jak chce pomoci? Citujete: „vypřávním toho, co jsem viděl“. Jestliže někdo chce mít vliv jen pravdivým vylíčením toho, co viděl, tedy to není závratelný způsob. Stejně není možno obvinít z neobjektivnosti toho, kdo chce mít vliv na stavitele a praví mu, že staví příliš tenké zdi a že by stavba mohla spadnout. Chce mít vliv, ale mluví pravdu, a to je to hlavní. Jak by mohl dr. Slavík prospěti pravému směru v ruské komunistické straně tím, že tady v Čechách bude vyprávět o Rusku bajky? To je mi docela záhadno. Levý směr v Rusku by snadno mohl říci: hleďte, jak lže — a žádný pravý komunist v Rusku by se o to neodvážil opírat, neboť v Rusku jsou ruské poměry zajisté obecně známy, a pochurné informace Slavíkovi byly by ihned odplaveny proudem spontánní a veselé spokojenosti lidu. Představte si, prosím, pro příklad, že by někdo v Dánsku o Čechách psal prolhané články, jejichž nepravdu by každý Čech snadno mohl odhalit: mohl by ten muž v Dánsku tím nějakému politickému směru u nás prospět? Podle mého úsudku právě mínění dra Slavíka, že uveřejněním svých zkušeností pomůže určitému směru v Rusku, svědčí o upřímnosti jeho podání. Pokládá svůj materiál za tak závažný a za tak nevyvratitelný, že myslí, že samo jeho uveřejnění, které protrhne perpetuum silentium, jež je v Rusku uloženo zachovávat o některých okolnostech, posílí směry, jež odporují tomu, aby násilná industrialisace byla prováděna za cenu takových obětí.

Dostává se mi ostatně právě potvrzení Slavíkovi objektivnosti, potvrzení, jehož si vysoce cením pro osobu jeho původce. J. E. Šrom, který nebyl v sovětském Rusku na krátkém výletě, nýbrž prožil tam celých jedenáct let, vždy byl pokládán spíše za sovětofila a i v světovém tisku platil za krajně objektivního informátora o ruských věcech, poslal pro „Přítomnost“ článek, který bude uveřejněn v některém příštím čísle. Dovolte, abych z něho zatím jen tolik prozradil, že se staví na stranu dra Slavíka, prohlašuje, že „jeho vývody v celku odpovídají názoru, k němuž jsem neodvisle dospěl za posledních let“, a praví: „považuji za svou občanskou povinnost, abych před naší veřejností také otevřeně vystoupil.“ I Šrom i Slavík byli příznivci sovětu a oba jsou znalci. Jestliže nyní, vidouce způsob, jakým pětiletka je prováděna, oba se odvrátili, není to, pane Příkryle, spíše příčina k zamyšlení než k pronásledování? A právě proto, že jsem viděl, že veřejné mínění naší mládeže je v tak patologickém stavu, že místo těmito dvěma mužům věří raději obyčejným agitátorům, jejichž obyčejnost je patrna, položil jsem dru Slavíkovi onu otázku, z níž vzešlo naše dnešní hádání: jak je to možno?

Pravíte, že o otázce diktatury jste ve své odpovědi dru Slavíkovi nepsal, a to Vám rád věřím. To je právě zvlášt-

nost Vaší metody, která se zakládá na zámklkách. Což diktatura není ruskou skutečností právě tak jako pětiletka? Je velmi mnoho komunistických agitátorů, kteří o ní raději nemluví, a jsou-li požádáni, aby přece promluvili, velmi se zlobí, a jak mohu přehlédnout, počínají si potom právě tak, jako Vy dnes: uvádějí v pochybnost, že by mezi demokracií a diktaturou byly podstatné rozdíly. Neboť pravou podstatou Vašeho dnešního dopisu jest ta okolnost, že třímáte v ruce houbu, kterou se snažíte setřít ony rozdíly s tabule světa a paměti lidské. Tváříte se, jako by je bylo nutno hledat drobnohledem. Přiznáváte se, přímo jsa mnou tázán, k demokracii, ale způsobem tak malátným, že z toho nevyskočí ani jedna jiskra. A přiznav se, ihned provádíte důkaz, že demokracie a diktatura jsou si vlastně podobny. Dramatického protikladu mezi demokracií a diktaturou u Vás není; ve Vašem líčení jsou to dva odstíny téže barvy.

Dovolte, abych sledoval několik tahů, jež provádíte svou houbou. Sovětské Rusko, pravíte, není policejní stát, poněvadž nevidí státní moudrost v policii. To, jak i hlupákovi je zřejmo, je pouhá slovní hříčka. Je-li nějaký stát policejní nebo ne, nelze dokázat podle toho, vidí-li v policii moudrost (o to je možno se do nekonečna hádat), nýbrž jen podle toho, v jakém rozsahu policie užívá. Kdybychom užili Vaší metody na jiných příkladech, musili bychom, a jistě bychom tím vzbudili překvapení, prohlásit, že v Československu se neplatí těžké daně, poněvadž fin. ministr několikrát prohlásil, že ve zvyšování daní nelze viděti rozumný směr a že toho užívá jen k svému politování a z nutnosti. Pro tento názor finančního ministra nejsou však daně o nic lehčí a skutečnost fiskalismu o nic příjemnější, a právě tak je asi jedno odpůrcům ruské vlády, když jsou vlečeni na popraviště, do vězení nebo k Ledovému moři, zda policisté, kteří je vlekou, jsou státem považováni za prostředek moudrosti neb za něco jiného. Abyste byl důsledný, musil byste prohlásit, že ani fašistická Itálie není policejní stát, ačkoliv je to od Vás jistě obět na smýšlení. Jak zajisté i sám pozorujete, není na světě vůbec žádných policejních států, když jste to takto uspořádal a osvětlil. Abyste setřel prach kritiky, který se na Rusku usazuje, zprovoďil jste pojem policejního státu se světa vůbec. Ale víte zajisté, proč tak děláte: jestliže ani Rusko, ani Československo není policejním státem, tedy by se přechodem k ruskému systému poměry u nás mnoho nezměnily. Líčíte to tak, jako kdyby demokrati se báli jen šeleštění suchého listí.

A opět pohnula se Vaše houba a dovolila si jedním tahem smazati rozdíl mezi svobodou a nesvobodou: „S otázkou svobody,“ píšete, „je to na celém světě stejné. Kdo jde s tím proudem, který vládne, má všude svobody více; kdo jde proti němu, má jí méně, tolik, kolik si jí dobude.“ Opět — jaká to ráznost v ničení rozdílů! U nás, nesouhlasí-li někdo s vládou, jde a hlasuje a snaží se získat většinu. V Rusku, chce-li něco docílit, aby sbíral pušky a děla a pustil se do boje na opravdový život a opravdovou smrt. Trocký docela mírnou cestou, řečmi na schůzích, jak se u nás dělá bez všeho zabraňování, ničím jiným, snažil se získat většinu. Za to byl deportován, a jeho stoupenci, staří bolševici, pozatýkáni. R. 1928 bylo v Moskvě popraveno skoro dvacet lidí a jak vláda sama udávala, pro žádný konkrétní přečin, nýbrž jen tak pro zastrašení. A pan Příkryl filosofuje, že „s otázkou svobody je to na celém světě stejné“. Není-li toto opovázlivost před tváří pravdy, pak už není žádné opovázlivosti, právě tak, jako prý není žádného policejního státu. Člověk, který je v normálním užívání svých duševních vlastností, může jen tenkrát tvrdit, že s otázkou svobody je to pod diktaturou i v demokracii stejné, jestliže sleduje nějaké postranní úmysly. Přejete si, abych uvažoval vždy o Vašich pohnutkách, proč činíte ten či onen výrok. Jak vidíte, právě o nich intenzivně uvažuji a sděluji Vám jediný možný výsledek své námahy. Už ve slově d i k t a t u r a je obsažen protiklad k svobodě; ruští

vůdcové nikterak se nestydí za to, že se pojmu svobody hlučně vysmívají. Ale Vy našlapujete tichounce, něžně stíráte hranice mezi černým a bílým. Ale nevím, proč se tolik namáhám, abych dopomohl k vítězství faktům, která každému jsou zřejma. Míňte-li, že mezi osudem odpůrce vlády v demokracii a v diktatuře není žádného rozdílu, patrně bych debatou o tom jen zbytečně ztrácel s Vámi čas.

„Mezi Leninem a Masarykem není tak velikých rozdílů, jakých potřebuje agitace“: houba, jak vidím, opět se pohnula. A není-liž pravda, mezi Stalinem a Benešem také ne; není tak velikých rozdílů mezi tím, že v Rusku je dovolena jen jedna strana, a u nás, kolik se jich občanstvu zachce, mezi osobní svobodou a osobní nesvobodou, mezi tím, že v sovětech může vydávat noviny jenom vláda a u nás každý, koho to napadne, není rozdílu mezi trestem vypořádání a trestem pouhé konfiskace v novinách, není tak veliký rozdíl v tom, že u nás může býti někdo odsouzen k smrti jen řádným soudem a v Rusku je tato gigantická moc svěřena už policii, není rozdílů mezi pokojem a občanskou válkou, mezi teorií humanity a teorií „když se kácí les, lítají třísky,“ mezi psem a kočkou — prosím Vás, jmenujte mi rychle alespoň dvě věci na světě, mezi nimiž je poctivý rozdíl, abych si oddychl od protivné sladké omáčky, kterou poléváte všechny pojmy!

Protože nic na světě není nového, není originelní ani Váš způsob. Užíval ho už před lety p. profesor Nejedlý tak vydatně, že se všem zprotivil. Slavný jeho výkon pozůstal v tom, že prohlásil, že nechápe, proč lidé se tolik strachují revoluce, když přece také Masaryk už ohlásil revoluci hlav a srdcí. Scházelo, aby dodal, že Vrchlický také provedl revoluci českého verše, a že tedy obavy před komunistickou revolucí jsou bezpodstatny. Jak patrně, ještě jen krok, a upadneme do žvanění úplného.

Ačkoliv se to už nepodobá pravdě, jsou přece také důležité věci, ve kterých s Vámi úplně souhlasím. Věřím jako Vy, že stále se rozvíjející technika a výrobní poměry povedou k socialisaci a že klidnému vývoji napomáhají ti, kdo mu nepřekážejí násilně. Přejí si ovšem daleko upřímněji než patrně Vy, aby se to událo cestou demokratickou a bez toho barbarství, kterým je provázena každá diktatura a zejména ruská. Pravím-li, „kdyby bylo možno více vykonati nedemokratickou cestou, pak s chutí do toho!“, neznamená to, že nejsem ani ryba ani rak v této otázce, jak mi chcete oplátiť. Mohu také říci: kdyby bylo možno zápal plic léčit studenými sprchami, pak s chutí do toho! Ale to neznamená, že nejsem ani ryba ani rak v otázce léčení zápalu plic. Víím, že sprchy třeba vyloučit. Právě tak jsem přesvědčen, že přirozený vývoj hospodářský má nejvíce šancí pod vládou demokratickou. Chtěl jsem tou větou vyjádřiti, že pro věrnost k demokracii máme i důvody prospěchu hospodářského, nikoliv jen záhadnou formální příchyllost k slovu d e m o k r a c i e.

Poněvadž vůbec, jak pozoruji, je Vám těžko činit rozdíly, nečiníte také rozdílů mezi politickou revolucí, kterou dělal Masaryk, a hospodářskou, kterou provádí Stalin. Změniti revoluci politický stav je snadno; změniti hospodářské podmínky je mnohem nesnadnější. Ale tento výklad je ostatně obsažen ve spisech tolika autorit (mezi nimi také komunistických), že Vás raději odkazuji přímo na jejich četbu.

F. Peroutka.

dopisy

Český Comstock na obzoru?

Vážený pane redaktore!

K dopisu zn. L. K. poznamenávám pouze toto: Pisatel se dovolává neprávem autority prof. Šaldy, jehož článku o českém románě patrně neporozuměl. Naopak, náš přední

kritik vyjádřil velmi nekompromisně, oč v podstatě jde, v závěru svého skvělého článku „O poesii mravné a nemravné“ (Šaldův zápisník, V. 3.) „Važte si trochu své lidské důstojnosti a nebuďte pokrytci, pánové! Není nic směšnějšího a nic víc zneuctivajícího člověka než to. A zrušte už jednou dozor moralistů a policajtů nad uměním. Nestrachujte se tolik o zhoubný vliv, kterým prý působí umění na lidi a kterým prý je mravně kazí. To jsou strašidelné pohádky starých vysloužilých helmbrechtů pro staré děti s vodnatelnými hlavami. Buďte jisti, že ten, kdo mravně klesne, když byl přečetl uměleckou knihu nebo viděl umělecký obraz, byl k pádu již dávno zralý — důkladná hnilička — a že by byl bez té knihy nebo bez toho obrazu klesl pravděpodobně níž než s ní nebo s ním.“

Jistě se dovíme i mínění jiných našich vynikajících kritiků (prof. Chudoba se vypořádával s názory prof. Rádra v právě vyšlém dvojčísle „Nových Čech“). Píše-li podnětný, ale nevypočitatelný filosof způsobem tak skreslujícím o vážném umění, je, myslím, povinností milovníka literatury, aby se ohradil a zastal se svého oboru. Bylo by smutné, kdyby se snad na konec metody demagogie měly přenést i do oblasti umění. Je ovšem těžko se zachovat: nereaguje-li se na výpady (nikoli jen nevinné „dvě otázky“) prof. Rádra, píše se o „rozpačitém mlčení“, reaguje-li se, je to „denunciace“. Tedy noli me tangere? Nemůže se však očekávat ani od ctitelů Masarykových, že budou eo ipso přijímat veškeré názory prof. Rádra, jejichž proměny ani nestačíme sledovat. K tomu zajisté není ani zapotřebí žádné osobní antipatie!

Zmínkou o Waltu Whitmanovi bezděčně L. K. jen potvrdil nebezpečnost tendenčních literárních puritánů. Je o tom málo tak křiklavých důkazů ve světové literatuře jako právě osud Whitmanův. Jeho stébla trávy, vlastnoručně jím vysázená, sám Whittier hodil do ohně, a ctihodný Emerson, který je přijal s nadšením, později ve své anthologii „Parnassus“ dokonce vynechal Whitmana, největšího básníka své doby! Takový byl tlak moralistů, protože se Whitman první odvážil psát o sexu bez sentimentality. A rok před svou smrtí, v červnu 1890, napsal básník, vyhoštěný ze všech časopisů a nakladatelství s tragickou resignací: „I am now set out in the cold by every big magazine and publisher, and may as well understand and admit it...“ Váš V.

Úpadek agrárních družstev

Vážená redakce!

Článek obchodníka obilím, který se styděl podepsati plným jménem a skrývá se za začátečními písmeny A R, se hemží samou nepravdou. Píše, že žádný z obchodníků nemůže si dovoliti obchodovati takovým způsobem, jako obchoduje Kooperativa, poněvadž ví, že za ním nestojí vládní činitelé, kteří by jeho ztrátu kryli subvencemi, a pochybuje, že by si to dovolila sama Kooperativa, kdyby věděla, že jí vláda více na její ztráty subvence neposkytne. Jest to vyložené klamání veřejnosti, neboť Kooperativa nikdy žádné subvence na krytí svých obchodních ztrát, ať přímo nebo nepřímo, nedostala, ježto v důsledku obchodní kulance, obezřetného vedení a iniciativy žádné bilanční ztráty neutrpěla. Také konkrétní příklad, který jest uváděn, že některá větší hospodářská družstva v ječmenář-

ském kraji utrpěla značné ztráty poklesem cen ječmene skladového z rozkazu Kooperativy pro vývoz, jest vymyšlen od prvního písmene do posledního. Kooperativa podobným způsobem neobchoduje a nikdy neobchodovala.

Pisatel, který se za svoje jméno stydí, odvažuje se o skladištních družstvech psáti tak nehorázným způsobem, že by neinformovaný čtenář mohl souditi, že hospodářská družstva skladištní jsou vedena neodborně nesvědomitými lidmi, kteří se dopouštějí zpronevěr — pisatel dokonce mluví o nesčetných zpronevěrách. Jsem po dobu 17 let ve službách družstevnictví, a za celý ten čas nebylo jediné zpronevěry v našich hospodářských družstvech skladištních. Pokud je mně známo z novin, vyskytly se u moravských hospodářských družstev dva případy zpronevěry, z nichž jeden byl plně kryt náhradou dotyčného úředníka.

Nevim, proč by se měl dělati rozdíl mezi hospodářskými družstvy skladištními a mezi akciovými bankami, po případě jinými průmyslovými podniky, které podle platných zákonů o úhradě ztrát, způsobených mimořádnými poměry poválečnými, obdržely příspěvky na ztráty vzniklé platební nezpůsobilostí jejich obchodních komitentů. Ztráty hospodářských družstev vznikly právě tím, že četní obchodníci, zvláště obchodníci obilím, jako odběratelé družstev, se soudně nebo mimo soudně vyrovnali aneb upadli v konkurs, a družstvům nezapltili to, co jim dluhovali. Rozhodně je však nutno odmítnouti jako nepravdivá tvrzení anonymova, který se vyjadřuje o příspěvcích nebo subvencích družstvům takovým způsobem, jako by je dostávala za schodky vzniklé špatnou prodejní kalkulací zemědělských výrobků a špatného hospodářství vedoucích sil.

Korunu nasadil svému článku onen „obchodník obilím“ svoji zmínkou o tak řečeném intervenčním fondu. Není pravdou, že Kooperativa obdržela nejdříve 10 milionů a pak dalších 20 milionů na intervenční fond. V denním i odborném tisku bylo již tolik psáno o zřízení intervenčního fondu, že nelze předpokládati tolik neinformovanosti u obchodníka obilím, nýbrž je jasná zamýšlená tendence takových tvrzení. K účelům intervenčního fondu stát zaručil určité prostředky Centrokooperativu, svazu jednot hospodářských družstev v Československé republice na eventuelní krytí ztrát, které by mohly vzniknouti intervencemi. Jelikož Centrokooperativ jest toliko zájmovou organizací a sám se nezabývá nákupní a odbytovou činností, pověřil praktickým prováděním intervenční žitné akce své svazy, sdružující skladištní družstva. Těch je v Československé republice 11 a mezi nimi je ovšem také Kooperativa. Veškeré nákupy intervenčního žita provádí Kooperativa bez zisku za pouhých Kč 50.— příspěvku na úhradu režie za 1 vagon, která tím ani není kryta, a kupuje jak od svých hospodářských družstev, tak od obchodníků obilím. Nákupní ceny žita, které družstva platí zemědělcům, jsou Kooperativou kontrolovány, aby ve stanicích nakládacích odpovídaly cenám, které Kooperativa platí družstvům za zboží prodané na paritu Praha. Naproti tomu nutno zdůrazniti, že chybí kontrola mezi nákupními a prodejními cenami žita u obchodníků.

JUDr. Lad. Feierabend, vrchní ředitel Kooperativy.

Akademická inteligence doplňuje své knihovny v Ústředním studentském knihkupectví a nakladatelství, v Praze II., Spálená ul. 20, Pasáž, telefon 32195.

K zařizení vzorné kanceláře a pracovny

je nezbytným: praktický ocelový nábytek „VÁGNERSTYL“, osvědčený dubový nábytek „JERRY“, psací, rozmnožovací a počítačací stroje, jakož i veškeré ostatní kancelářské potřeby od firmy

K. Vágner. Brno-Česka 16.

nové knihy

A. Novák:

Šrámkova lyrika podzimní*

Když před pěti léty vydali sobotečtí studenti k padesátinám svého drahého a velkého krajana spanilou a srdečnou „Knížku o Šrámkovi“, ozýval se málem ze všech jejich článků a básní v rozmanitých obměnách jeden a týž motiv: Tvůrce „Splavu“ a „Léta“, „Stříbrného větru“ a „Těla“ jest především básníkem mládí. A Karel Čapek pak formuloval to výrazně a důrazně hned ve slově vstupním: „Je to svět mladé divočiny a chlapské něhy; svět horce smyslný a vášnivě čestný; plný čistoty a živočnosti; pudově rozpoutaný a při tom cudný. Sečtěte to: jmenuje-li se nějak úhrn toho všeho, jmenuje se mládí. Není to mládí chlapce, je to mládí muže.“ Soud ten dávno není objevem, nýbrž spíše samozřejmostí; velebiti dnes Fránu Šrámkovi pro jeho mladistvost stalo se dávno konvencí. Počítám však ke cti básníkův, že svým dílem rozvrací toto cliché, velice pohodlné milovníkům formulek co nejjednodušších.

Lyrický dramatik „Léta“ napsal zatím scénickou elegii „Měsíc nad řekou“ a dal v psychologickém románě po břešské útočnosti „Těla“ následovati umdlévajícímu decrescendu „Pásti“; právě v tom, že se i v pozdních jeho dílech vracejí náměty mladosti a jinošství, ale pozorované a řešené se stanoviska životního odlivu a západu, jest zřejmý důkaz zcela nové orientace básníkovy, která vystřídává šrámkovské typické mládí. Tohoto podzimního Šrámkovi si doposud všiml málo kdo a přece právě zde jest ukryt klíč k pochopení onoho přelomu, který tak mnozí zklamali neb alespoň překvapení čtenáři poetovi zjišťovali a určovali vyčítavými protiklady: revolucionář a kvietista, mystik nezdravých pudů a elegik teskné citovosti, buřák a elegik.

Ale podzim se ani v lidském životě a v uměleckém tvoření nenarodí naráz z chladných mlh a z vytrvalého deště jednoho rána, nýbrž jako v přírodě spí připraven již v květech jara i v ovoci v létě dozrávajícím; hledati tuto souvislost, v níž však není pouhý zákon posloupnosti, náleží k oněm úkolům umělecké psychologie, které nejsou zvláště oblíbené a právě příjemné. Nechci se tomu vyhnutí ani u Frána Šrámkovi, básníka, který mne nikdy nenechal lhostejným a jehož některé knihy mne okouzly se stejnou intenzitou, s jakou mne jiné rozčarovaly, z čehož jsem se vždy s kritickou upřímností také vyznal. Přistoupil bych k problému rád s oné strany Šrámkovy mnohotvárné tvorby slovesné, kterou považují za nejčistší a nad to nejméně doceněnou: mám-li rozumět vlastní podstatě Šrámkovy básnické, nemohu ne začít její lyrikou. Frána Šrámkovi nám nedávno sám slíbil, že se znovu lyrickou knihou přihlásí a snad bychom ani neměli mluviti o tomto temati, než vyjde jeho nová sbírka; budeme však pro ni lépe připraveni, pochopíme-li souvislost, v jakou se řadí v definitivním vydání „Spisů“ Šrámkovy úhrnné „Básně“ z r. 1926 s „Novými básněmi“, kterými o dva roky později sám tak podstatně změnil svou lyrickou tvářnost.

Podzimní názvuky vyposlechně pozorně ucho teprve v číslech, o něž vzrostl „Splav“ v druhém vydání, neboť zazní-li tucha jeseně, loučení, resignace a tím i blízkého se stáří v Šrámkových mladistvých básních, není to mnohem více než hra, koketerie, prchavý rozmar náhlé a nezávazné chvíle, jak to na př. v „Předtuše melancholické“ prozrazuje tak charakteristické a málem rokokové dvojerší: „A větve smrků rozhoupá ironicky sladké pa...“

Nedlouho po světové válce na rozmezí čtyřicítky a padesátky počala tato melancholická tucha houstnouti v mrak, jehož nepopírná skutečnost se položila mezi letní slunce samozřejmého vitalismu a bílou stezku básníkovu mužství, proplétající se stále znovu kvetoucími vzpomínkami na domov i jinošství. Tehdy Šrámek potkává smrt, která má zamířeno k jeho příteli, a protože sám překročil již vrchol života, rozumí dobře všem jejím úskokům, končícím vždycky jejím triumfem: Sochař Jan Štursa s ní po chlapsku a přece nadarmo zápójí; herec Vojta Matys si s ní graciosně hraje na honěnou a chce kruté tanečnicki vyrvat z ruky růži, aby při tom padl smrti hlavou na rámě; krajan, chalupník František Češka, který „v šestnáctém v Karpatech pad“, přichází se o Štědrý večer podívat domů mezi živé a ztrácí se bez výčítky, ač ne beze smutku, zase mezi stíny. Nikde tu není energického protestu vitalistické mladosti proti smrti; všude zde vládne a vane intuitivní jistota, že smrt jest nutným doplněním a naplněním života a skoro programně koná básník za tímto poznáním pout, jež by byla bývala nepochopitelná bouřlivákovy knihy „Života bído, přec tě mám rád!“ Jest to slavná Šrámkova rodácká elegie „Sobotecký hřbitov“, kde širokou fugou jsou vyzpívány básnické zásnuby života a smrti, fugou stále odměňující podzimní

motiv Nerudův, uvedený vábivým dvojjvkem „pojď — pojď!“ Také Šrámek se zpovídá po nerudovsku: „Každíčkým krokem jsem hrozněji váben — nesmírnou závějí ticha, — každíčký keř se mi na horu mění, — která mne dělí od živé stezky — a chtějte jen, už s vámi zůstanu — chtějte jen, zapadnu v závějí — chtějte jen, usnu v ní.“ Ale hlas života, který básníkoví ukládá „zpívati a dozpívati se znicím a dmoucím se srdcem“, jest silnější než touha po odpočinku a spočinutí a Šrámek tedy od zádky soboteckého hřbitova jde za prací a úkolem — podzimu a večera. Melodické verše, které si buzučí na cestu, jsou provlhlé mlhou stáří a loučení, oně životní elegie, jež si skládá skutečnost z přeludů a snění, z unikání a z par („Večer“): „Co bylo, už se jenom zdá — co zdálo se, je blíž — nějaké jméno zapadá — že bylo tvé, zda víš?“ A má to spíše symbolický než dekorativní smysl, že tento cyklus a s ním zároveň první soubor Šrámkových Básní nese na závěr ve znaku pozdně podletní květ vřesový: „Když kvete vřes, tu víme, — že v číši už jen zbývá — poslední jiskra. Dopíjme — a přes rameno se nám dívá — stín.“ Vřes, podzim, večer, stín...

„Nové básně“ navazují motivicky a intonačně právě zde; skoro doslova opakuje závěr chrabré a resignované „Podobizny“ citovanou pointu „Vřesu“: „A v sklínce, již zdviháš, ničeho není — krom jisker tančících, bratře!“ Vracejí se i hovory se smrtí a o smrti, k níž se Šrámek někdy blíží jako citově vzrácený elegik („Bratr Josef“, „Za přítelem R. Těsnohlídkem“) a jindy jako baladista objektivnosti až erbenovské („Májová“ a především „Selčina smrt“); vidíme, že léty přibývá klidu v pohledu na sklon života a na jeho usmíření za hrobem, jak to přímo vyjádřila tomanovskvy hutná a úsečná kresba „Listopadu“ dušičkové intonace se závěrečným povzdechem jistoty: „A krůček jen od máje vede k listopadu.“

Bylo by však velice jednostranné, kdybychom „Nové básně“ prolašovali za knihu jenom podzimu, stáří, babího léta, Dušiček. Ještě stojí básník oběma nohama uprostřed života; dále mluví k němu jarní i letní příroda vitalistickými bájemi slunečního pohanství satyrského; ba, právě na konci sbírky houstnou tyto přírodní myty, jimiž básník promítá své obrozování. Žádný z motivů se v „Nových básních“ neopakuje tak často jako motiv větru, který se žene všemi ročními časy, jako by chtěl Šrámek výslovně upozorniti na to, že naprosto nehledá po stařecku závětrí, mrtvou tišinu, klidnou podušku pod unavenou hlavu. Avšak odevzdává se větrným rozmarům, musí poznati, že jeho prudký druh mu hází pod nohy vedle květů a ovoce také zažloutlý a svadlý list, ano, i popel, který zbyl z očí vypálených čekáním a zklamáním. Rád by byl kozorohem s jarní píšťalou, ale pohlédna na sebe v zrcadle studánky pozná, že jen je hudec, který s podzimem zestárá.

V elegickou romanci zvláštního kouzla vyhranil se Šrámkovi tento příznačný motiv v „Konci léta“ a zvláště v podivuhodném „Hudci pod oknem“, kde se kypivý cit prodrává úsečnými nápověďmi a kde písňová forma skrývá děj přímo dramatický. Není to již rozvité a volný sloh, kterým psával Frána Šrámek v mladosti; všecko jest zde stručnější, sevřenější, ale tím i osudovější a plnější než dokud se mladistvý lyrik cele bez rozmyslu oddával citové a smyslové vlně. Jsou básně, které se neparafraší, nemá-li se setřítí jejich pel a vyplašiti jejich vůně; kdo by nalezl v próze na př. rovnocenninu pro akord rudých jeřabin a bílých rukou tohoto „Hudce pod oknem“? Cituji raději per extensum:

„Pod oknem jen zkusmo hledíš,

zdalei kynou, zdalei zvou.

Tu pod těmi okny zahrát?

Kterou? Snad tu májovou?

Pozorněji ještě hledíš

a po oknech převál stín.

Májovou? Ne! Jinou! Jinou!

Píseň rudých jeřabin!

Pod brahu již housle tiskneš —

a tu v okně ruky běl,

okno prudce rozraženo

a z okna pláč vyletěl.

Tu už tedy nezahraješ.

Tu už někdo jiný hrál.

Ty o rudých jeřabinách,

on byl ještě kousek dál.“

Nevím, zda jest možno shrnouti do čtyř krátkých sloh lyrické romance autentičtější a plnější obraz podzimu. Podzimu v osudu i v přírodě. Jest pozdě na melodii májovou. Ale také na píseň podzimu „o rudých jeřabinách“ jest již pozdě: nejen neznámý předchůdce hudcův, ale i život jest „ještě kousek dál“. A nad touto nedobrovolnou mužskou resignací se stejně jako u Nerudů spínají dvě bílé ženské ruce. Ne již jako na „Soboteckém hřbitově“ podzimní, nýbrž dokonce zimní motiv nerudovský. Jest to trvalý obrat? Či jest to jenom ona záhadná chvíle, kdy na nás „smrt sáhne“ a po níž se otrěseme, abychom nabrali plnější dech?

Na Šrámkovu odpověď v jeho slíbené nové knize lyriky čekáme dychtivě.

* Z nového Almanachu „Kmene“.

NAKLADATELSTVÍ

FR. BOROVÝ

v Praze II, Národní tř. 18

1877-1932

shromáždilo za 55 let svého trvání ve svých edicích výkvět literatury. První povolalo výtvarné umělce k spolupráci na úpravě knihy. Vydalo a vydává řadu českých klasiků, právě tak jako soubory spisů moderních českých autorů. Z literatury překladové přihlíží jen k největším zjevům světovým.

Soubory spisů moderních českých autorů

Bratři Čapkové, K. M. Čapek-Chod, Josef Hora, J. Jahoda, V. K. Jeřábek, Stanislav K. Neumann, Ivan Olbracht, Karel Poláček, Karel Šarlik, Fráňa Šrámek, R. Těsnohlídek, A. M. Tilschová, Karel Toman.

Pantheon, vzorná vydání spisovatelů domácích i cizích

František Gellner, Vítězslav Hálek, Karel Hynek Mácha, Božena Němcová, Václav Šolc, A. France, J. W. Goethe, J. Keats, W. Shakespeare.

Knihy dalekých obzorů, sbírka ilustrovaných cestopisů a monografií

J. V. Daneš, G. Lacour-Gayet, Stanislav K. Neumann, H. G. Wells, J. Huxley, G. P. Wells, J. Welzl, Bertý Ženatý, Bedřich Hlaváč, Viktor Bibl.

Příliv nové literatury domácí i cizí

Bass, Benešová, Browne, Cather, Colette, Hlaváček, Holan, Hostovský, Chesterton, Jókai, Kisch, Mixa, O. Nejedlý, Nezval, Plachta, Raffel, Saudek, Scheinpflugová, Štech, Remarque, Vavris, Weiner, H. G. Wells a jiní.

Kulturní historie, paměti a korespondence

Otokar Březina, E. Chalupný, Leoš Janáček, Antal Stašek, František Bílek.

Politika - Finance - Národní hospodářství

George Clemenceau, Karel Engliš, Ferdinand Peroutka, R. Seton-Watson, Václav Verunáč, František Weyr a jiní.

Časopisy

Vyžádejte si nás seznam knih u kteréhokoliv knihkupce

Přítomnost, Svět knih, Studentský časopis, Tribuna filatelistů, Vojenské zdravotnické listy.